

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXII. ÉVFOLYAM, 1. (122.) SZÁM —



Hattyúk a Maroson

Kurunczi Ferenc felvétele

A R A D
2018. február

SZÍVET MELENGETŐ PILLANATOK



*A másodikosok
kézműves
tevékenysége*



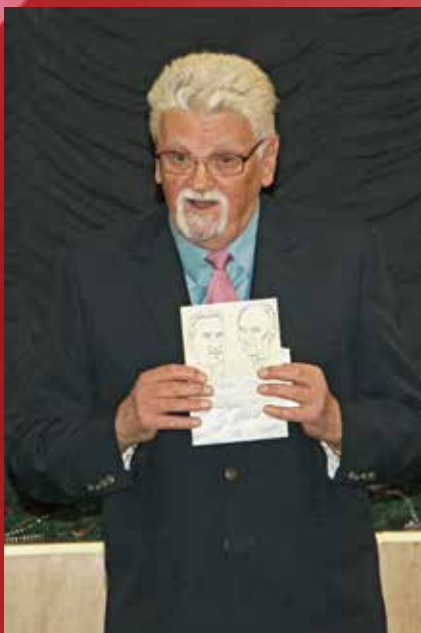
Karácsony a Csikyben



Színpadon a negyedikesek



A nagy csapat – Vékony Zsolt József tanítványai



*Ujj János bemutatta
a Fischer Aladárról
és Gnant Jánosról
készült kötetet
(Siska-Szabó Zoltán
felvétele)*



*A Budapest XII. Ker. Hegyvidék alkotó-
táborának kiállítása nyílt az aradi Alfa
Galériában (Siska-Szabó Zoltán felvétele)*



*Átadták az idei Kölcsey-díjakat
(Siska-Szabó Zoltán felvétele)*

*Bognár Levente
alpolgármester
leleplezte Jávor
Pál emléktábláját
a neves filmszínész
szülőházán
(Siska-Szabó Zoltán
felvétele)*



Tartalom

Juhász Béla: Szezonváltás	1
Irodalom, művészet	
Böszörményi Zoltán: Köveket szívemben	2
Radnai István: Pillantás	2
Ódry Mária: Hóvirág	3
Szabó Péter: (Február)	3
Arany-Tóth Katalin: NET-SZER-ETET	4
Ioan Matiuț: Cím nélkül	4
Grosz László: a nő	4
Gál Z. Csaba: Válaszút	5
Köteles Nikolett: Fénydallam	6
Simpf Angelika: Összeköt minket a vér	6
Kocsik Krisztina: Megújulás	7
Nótáros Lajos: Arad marad (VII/13.)	
<i>Az orosz kérdés</i>	9
Bodó Barna: Civil kávéház	11
Tatár Etelka: Chicagói levél	
<i>Bécsi üdvözlét a tengeren túl</i>	11
Történelem	
Ujj János: Arad a hadak útján (I.)	12
Dr. Merényi-Metzger Gábor: Alois von Howiger születése és halála	14
Piroska István: Soborsin a Pesty Frigyes-féle Helynévtár tükrében	15
Hitélet	
Bátkai Sándor: Ninive üzenete	17
Horváth Csaba: Sárkányeresztés	18
Helytörténet	
Sarusi Mihály: Szalbekék (2.)	20
Stefanov Titusz Sever Dan: Az aradi turizmus rövid története (2.)	22
Puskel Péter: „Appendix” egy hajdani aradi hegedűművész portréjához	24
Siska-Szabó Zoltán: Régi és új Arad (10.)	25
Memoár	
Dr. Perneki-Simonsits István: A megrendezett forradalom	26
Koreck Aladár: In memoriam Cristea Milos	28
Szabó István: A huszárló	31
Oktatás	
Rogoz Marianna: Tanítani, oktatni, nevelni	32
Egészség	
Dr. Vajda Sándor: A boldogságról orvosi szemmel	34
Keresztretjtvény	
Brittich Erzsébet: Az Ellenzék című lapot is szerkesztette Kolozsváron	36
Humor	
Frideczky Katalin: Ezermester Tóni	37
Kövér Péter: Újabb adalékok az úgynevezett decemberi „forradalomhoz” Aradon	38

SZEZONVÁLTÁS

OUTLET. A kereskedelemben kifutó modellek, termékek árusítását jelenti. Olyan ruházati cikkek, lábbelik és egyéb használati tárgyak áruba bocsájtását, amelyek szezon végén megmaradtak a neves márkakereskedésekben. Szezonváltáskor ezeket az egyébként teljesen új és eredeti címkével ellátott árucikkek az eredeti ár töredékéért ajánlják eladásra az outletben. A lényeg az, hogy változatlan a márkákra jellemző minőség.

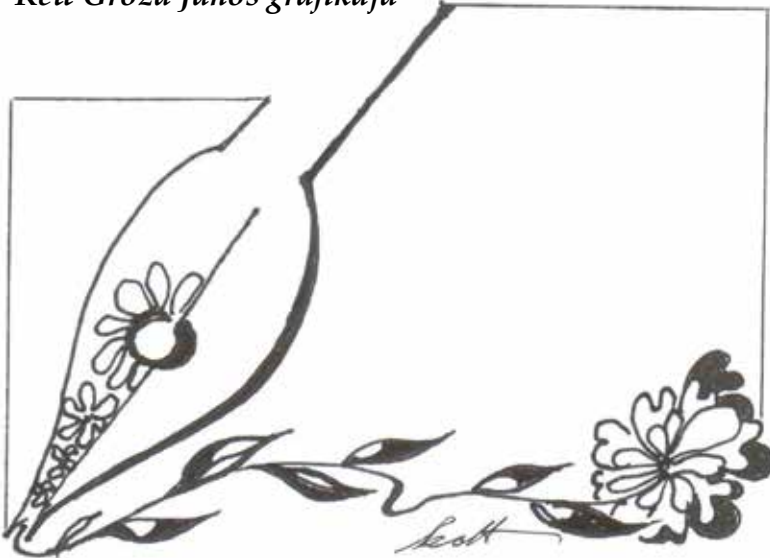
Egy kéthavonta megjelenő kulturális szemle esetében a szezonváltás egészen mást jelent, mint a ruha-kereskedelemben. Nemcsak, például, a télből tavaszba ugrást, hanem húsz sikeres, olykor göröngyös úton letekert év után egy új kezdetet kell jelentenie: a következő két évtized kezdetét. Benne idegfejtő szerkesztői munkát, millió leütést a számítógép billentyűzetén, új, lelkes munkatársak és támogatók felkutatását, s ami talán a legfontosabb: kiérdemelni a csökkenő létszámú, régi és a reményteljesen gyarapodó, új, fiatal olvasók érdeklődését, bizalmát. Kötelez az őszülő, már kissé görnyedt hátú elődök tisztelete.

Határozottan állítjuk, hogy a Szövetség következő számai sem lesznek outletbe valók. Nem kifutó, az elmúlt szezonból megmaradt, eredeti címkével ellátott termékek lesznek. A következő húsz évben is egyre újuló színekkel festett, hagyományos minőségű, értékes tartalmakat rejtő, szívet-lelket melengetni képes termékeket kínálunk szeretett olvasóinknak.

Tudjuk, hogy megérdemlik. Ez a legkevesebb, amit nyújtani tudunk számukra.

Juhász Béla

Kettő Groza János grafikája





Böszörményi Zoltán

KÖVEKET SZÍVEMBEN

szavakat
magamba
köveket
szívemben
elszállt
mosolyok
döbbenet
figyelnek
látom
ott vagy

és ott vagy
mindenben
keservemben
és haragos
énemben
mozdulni
látlak
mozdul
és áthat
mi bennem
imádni
imádkozhat



Czernák
Dorottya
grafikája



Radnai István

PILLANTÁS

Gyerekkorom tárgyai. Anyám érintett, nagyanyám érintett – engem érintett meg, hiszen egész életemet közöttük éltem le. Alig költözött hozzám valami, inkább a veszteség költözött az életembe.

Ami jött, kirepült, aki jött, kirepült. A gyerekek kirepültek, a házam – ami igazán a tulajdonom volt, amit a húsz körmömme... – eladtam, eladtuk.

A személyek elhalnak, elmennek, összevesznek velem. A tárgyak velem öregszenek, bár magamat felújítani nem tudom, csak megújítani.

Gyermekkorom tárgyai. Elbújnak, előkerülnek. Rácsodálkozom. Kihúzó egy fiókot – rácsodálkozom, évtizedek óta minden a helyén.

Miközben a mai életem tárgyai halmozódnak, botladozom. Amúgy is botladoznék, szédülök. Csak egy kicsit. Támaszaim legyenek a tárgyak? Csak a tárgyakba kapaszkodjam?

Ember, akár az utcán, elmennek mellettem. Vagy megállnak beszélgetni. Tíz-tizenöt éves beszélgetés! Modulált hangok. Finom voltam! Van, aki a félszavaim érti, csak engem nem ért.

Mint macskák, néznek rám szerelmesen a tárgyak. Hímzett macskák himzett gombolyagra.

Néha nyekkennek egyet – némelyik bedől. Restaurálnám, mint ifjúságomat.



Ódry Mária

Hóvirág, hóvirág,
zsenge hóvirág,
kibújtál a fagyos szélben,
– micsoda világ!

Nem tudtad, hogy januárban
nincs még jó meleg?
Hópalástban alszik még az
erdő, láp, berek!

Igaz, hogy a neved is hó,
első hírnök vagy!
Legelőször te jelented,
véget ér a fagy!

Eljön majd a tavasz, végre –
s kizöldül a rét,
rügy fakad és virág bomlik,
nyílik szerteszét!

HÓVIRÁG

Csilingel a harangvirág,
felébred a som!
S fényre éhes arcomat is
jó szélben mosom!



Oláh Ibolya fotója



Szabó Péter

(FEBRUÁR)

nyakon ragadta
tavaszi virágaim
az esős idő

földillatú már
a csendesedő tavasz
a madárzsivaj

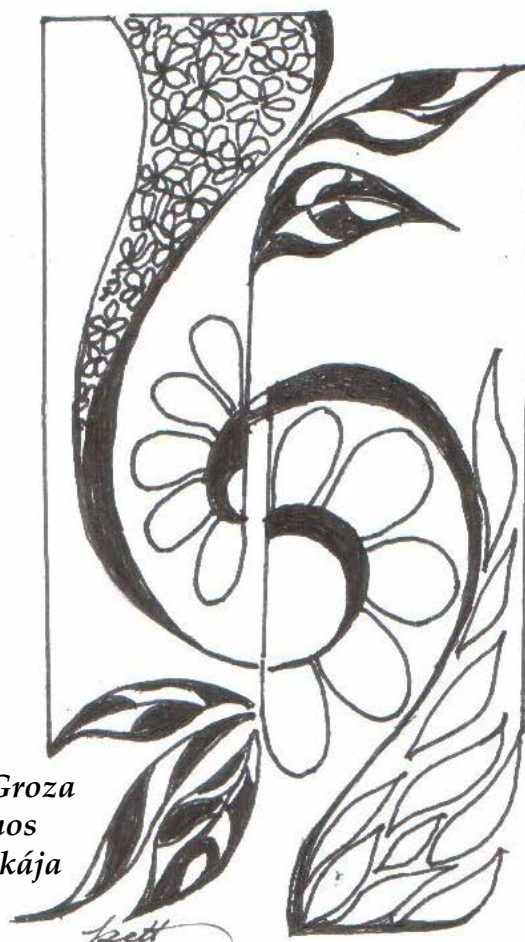
nyugodt esőzés –
halkuló primavérás
madáresküvő

sírva bűg fel már
az a szürke gerlepár
ablakom felett

elcsendesedett
február végi dalom
a madárének

mi lesz nem tudom
nézem az örök időt
és bizakodom

és talán félek –
megöregszem és minden
így tovaröppen



Kett Groza
János
grafikája



Arany-Tóth Katalin

NET-SZER-ETET

Hangulatjelekbe temetve
forognak a percek.
Arcunkon könnypatak csorog,
de cseppjei mind láthatatlanok.
Akár a sorok közötti
szóközökbe bújt magány.
A lélek egy nagy talány!
Ritkítva üzennek
a vágyainkra hulló csendek,
s a vélt vigasz,
mint a viasz,
megkövül a ráncokon.
Szemünkből a fény
a semmibe oson,
s a csonkított idő ránk legyint.
Viszlát, elmulasztott perceink!
A halál minden lépéssel közelebb,
hát húzd csak beljebb az övedet!



Czernák
Dorottya
grafikája

Órákon át ülve szótlanul,
várni, míg a fény
az estbe vonul...
Mi célja így a napnak?
Ajkunkba csak a
bennünk maradt szavak harapnak,
mi mégis
hangulatjelekbe temetve
éljük életünk.
Egymáshoz már alig van közünk.
Koppanó billentyűk
táncleépései között,
szó és ölelés helyett,
így válunk színes képekké,
s eltakar egy téglalapnyi szeretet.
Már csak a nagyvilág zaja
tölti meg a bennünk tátongó teret.

Ioan Matiut

CÍM NÉLKÜL

őszről
lelombozva
általad
ringatva
vajon hová visz
a közelgő
éjszaka

áldott légy te
szerelem
mely szétszagatod lelkem
még ha
keserűbb is vagy
mint a halál

reggel egyre
nehezebben
ébredek fel
egy részem
álomban marad
másik tovaszáll

őrizzétek szíveteket
telihold van

leselkedik



Grosz László

A NŐ

lehet légiesen könnyed,
meg mosollyal rejt el könnyet,
tán telefonon dumcsizik
(a számlák nem is túl kicsik),
ha kell, keményen rám pirít,
divatot majmol – párizsit,
vagy éppenséggel egyszerű,
ám csókja vágyott, friss nedű,
a kacsintása felkavar,
s ha átölel két féltő kar:
más színben ragyog a világ,
hisz mindennek értelmet ad...

Fordította: Regéczy Szabina Perle



VÁLASZÚT

Énekelni akarok.
Ki akarom énekelni magamból
bánatomat,
 örömömet,
 mindenemet,
 amim van.

Azért akarok énekelni,
mert írni lassan elfelejtek.

Most, hogy álmatlanság ül rajtam,
átgondolom a helyzetet:
megint beköszönt öregapám,
és jó tanácsot hagyott az ablakban.
Ő nem tudhatja, milyen nehéz volt
levenni onnan,
hogy ne lássa mindenki.
Miközben ők nekem terveznek,
én magamnak nem tudok.

Azért akarok énekelni,
mert írni lassan elfelejtek.

Megénekelném, amit üzent,
„Ne hagyd el soha azt,
ki téged szívből imád”
– nem tudom másképp elmondani.
Leginkább: nem ezt akarom elmondani.

Megérné-e, ha mernék szeretni
 (egy öntörvényű, szikár zsvány)?
Méltó-e hozzám egy tiszta lélek
 (egy öntörvényű, makacs kamasz),
vagy inkább egy tisztátalan test
 (egy öntörvényű, pimasz díva)?

Vergődés csak e néhány sor,
tartalom nélkül testesül meg,
mint a legtöbb felnőttkor.

Azért akarok énekelni,
mert írni lassan elfelejtek.

Vagy tán nincs is már mit.
Kinek képzeljem magam?
Nem bírálhatom felül
több száz verejtékes és véres

emberöltő irodalmát,
csak mert nekem is kedvem támadt
afféle „költőnek” hívni magam.
Az irodalomnak vége van.
Itt az ideje nemcsak firkálni,
de olvasni, tanulni, szavalni,
remélni, szeretni és szeretkezni,
nevetni, nevelni, sírni,
feltalálni, fejlődni, haladni,
szaladni, repülni, lebegni,
átalakulni, kibontakozni és hódítani –
 más bolygókat vagy a miénket –
 vagy csak magunkat –
 újra és újra –,
míg rá nem jövünk, hol rontottuk el
mint faj és mint ember;
miért vesszük ki
meg sem született gyermekeink
szájából a kenyeret és a szót,
hogy saját
meg sem született gondolatainknak
állíttassunk
 meg sem érdemelt
bálványokat.

Akkor lehet újraalkotni mindent,
ha szusszant egyet a világ.
Új történelem talaján
erős gyökeret ver majd a művészet
és minden frissen nőtt ág,
de tartalom nélkül nincs
vers, kép vagy zene,
tartalom nélkül csak
szavak, színek és hangszerek
létezhetnek.

És mindezen gondolatok között
továbbra is ott leskelődik kérdésem,
fel sem tett és meg sem válaszolható:
 mihez
 kezdjek
 magammal?

Azért akarok énekelni,
mert írni már nincs mit.

Budapest, 2018. 01. 01.

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL



Köteles Nikolett

FÉNYDALLAM

Elmém színpadán táncot lejtettek a lágy, bársonyos dalok,
Könnyed lépteik bíbor selyemmel vonták be a színpadot.
A fényárban egymáshoz simultak a finom, gyengéd hangok,
S a tökéletes, égi harmónia egy rég kihunyt lángot
élesztett újjá jégben szunnyadó, szétszaggatott szívemben.
A dallamok mézédés illata láthatatlanul, csendben
tompította el a fájdalom feledhetetlen kínzásra fent
Jégszilánkjait, s néma csengések csitították megrettent
Bensőm. Az érzések mélyén titkon már szeretet virágzott,
S szívem megtépázott húrjain víg, üde dallamot játszott
A színpompás táncod, te mennyei, aranyfényű hangfoszlány.



Czernák Dorottya grafikája



Simpf Angelika

ÖSSZEKÖT MINKET A VÉR

Pár éve még meg voltam győződve róla, hogy ez csak egy átmeneti állapot, hogy a rengeteg gyűlölet valamikor kifogy belőlem. Ki szeretném rajtuk tölteni azt a sok mérget. Úgy és annyiszor megbántani őket, ahogy és ahányszor ők engem. Ezt hozzák ki belőlem. Eluralkodik rajtam az irántuk érzett harag, és annak nem lehet határt szabni. A felhalmozott neheztelés, attól, hogy magasról teszek rá, még ott lappang. S ha összegyűlünk karácsonykor, akkor megeshet, hogy szivárogni kezd. A hormonokra akartam fogni, persze, hogy csak a kamaszkor miatt van, de azt hiszem, elérkeztem odáig, amikor is felmerül bennem a kérdés, vajon ez meddig tetőződhet még. Lehet ennél nagyobb undort érezni saját rokonaink iránt? Még eltarthat egy pár évig ez a hangulatingadozós időszak, s félek, az incidens után is lehet még rosszabb. Képtelen vagyok egyetlen konkrét okot mondani, miért rühellem őket. Mélységesen megvetem mindegyiküket, kivéve a két öcsémet, de próbálok nem tudomást venni erről. Nehézségek nélkül ezt meg-

teszem nap mint nap, mert nem látom őket, nem beszélek velük, nem is megyek a közelükbe. Ezért is hittem azt, hogy elmúlt, hogy több béke, elfogadás, megértés van bennem, hogy a legutóbbi alkalom óta érettebb lettem. De tévedtem. Még most is, ha ugyanabba a helyiségbe kerülünk, akárhonnan kezdődik is a beszélgetés, egy-két szóváltás után ott tartunk, hogy én gúnyosan mosolygok, ők pedig, mivel nem tudnak értelmesen visszavágni, rám parancsolnak, mint egy engedetlen korcsra, hogy kussoljak, hogy fogjam be végre a számat, tartsam meg a véleményemet magamnak. Mivel az én véleményem ellentétben áll az övékkel, nem mondhatom ki, sérti őket, na igen, és még én vagyok az éretlen.

Van egy online chatcsoportunk, csak nekünk, testvéreknek, nehezen hihető, de mindenki mindenkit szeret rajta. Folyamatosan áradoznak arról, mennyire imádjuk egymást, milyen jó, hogy számíthatunk a családra... és a többi hányadék bájolgás. Erre nekem még az is nehezemre esik,

hogy egy virtuális szívecskét küldjek. Távol áll tőlem, hogy azt mondjam, mindig kiállhatatlanok, mert ez nem igaz. Vannak ritka pillanatok, amikor mind nevetünk, és kivételesen nem egymáson, nem valakinek a fájdalmára. Mire jó ez, hogy összegyűlünk, erőlködünk, s a végén csak még több sérelemmel zárjuk le az ünnepeket? Nem minden kirakósdarab passzol a másikhoz, hiába vagyunk egy dobozból valók, nekünk nem kéne, hogy közünk legyen egymáshoz. Én, személy szerint ezt szűrtem le a mostani családi ünnep után. És hogy nem lehet nekik megfelelni. Ha túl sokat eszel, disznó vagy, ha keveset, akkor biztos fogyzol, és erre megjegyzik, hogy bár az nem látszik rajtad, akkora vagy... Tényleg megpróbáltam, viccelődtem, igyekeztem, hogy „kedves” legyek, már amennyire telik tőlem. Ők mégis azt hitték, gúnyolódok, nem vették észre erőfeszitésemet, hanem elkezdtek piszkálódni, megalázni. Amiből pedig logikusan következik, hogy nem hagytam magam, s megfagyasztottam a légkört, úgy, hogy aki lemaradt a szóváltásról, az is menekülni akart a szobából. Egy adott pillanatban már a villát markoló kezemet bámultam meredten, nehogy magától meginduljon, s valaki más testébe ékelődve álljon meg. Nem szabadna ezt minden évben elszenvedni, csak azért, mert összeköt minket a vér. Egy szép időszak helyett mi a családdal töltjük ezt az időt, veszekedések és ki nem mondott sérelmek súlya alatt nyögve.



Czernák
Dorottya
grafikája



Kocsik Krisztina

MEGÚJULÁS

Új év, új élet... gondolta Marcsi, és kilépett a lakásból. Tíz éve voltak házasságuk férjével, Péterrel. Kis, háromszobás lakásban éltek a külvárosban, volt egy hétéves kisfiuk, Péterke.

Marcsi cipőbolti eladó volt, Péter asztalos. Szerelemből házasságot kötöttek, bár néha már csak erőltetve tudott visszagondolni azokra az időkre az asszony. Olyan távolinak tűnt az ifjúság, a szerelem, de főleg a férje. Évek óta érezte már, hogy nyomasztja valami, a kapcsolatuk rohamosan fakult, és kétségbeesve kereste a választ a miértekre és a mikorokra, a hogyanokra és a mikéntekre, de sehogy sem találta. Csak azt látta, hogy férje későn jár haza, elmondása szerint túlórázik, de amikor hazaér, csak a kisfiúval foglalkozik, vele olyan hű-

vösen beszél, mintha legalábbis csak távoli szomszédok lennének. Este hiába próbál férjéhez bújni, az visszautasítja, mondván, hogy fáradt, meg ki tudja, milyen kifogásokat talál még ki. Ha meg néha össze is bújnak, nem öleli már olyan hévvel, nem néz a szemébe, nem csókolja hosszasan, mint azelőtt. Sokat gondolkozott rajta, vajon mi történhetett...

Elmesélte gondjait egyik nagyon jó barátnőjének, és az azt tanácsolta, hogy változtasson kicsit a külsején. Legyen olyan, mint annak idején, amikor udvarolt neki Péter, mert bizony az anyaság és a sok munka nyomot hagyott az asszonyon. Marcsi egy darabig gondolkodott a dolgon, de úgy érezte, barátnőjének igaza lehet, és úgy döntött,

hogy új külsővel indítja el az új évet és új életét. Péterke még a nagyszüleinél töltötte a vakációt, úgyhogy Marcsi nyugodtan tervezte meg a napját, mely a fodrásznál indult, majd a manikűröshöz és a kozmetikushoz vezetett. Végül néhány új fehérneműt szándékozott vásárolni, amelyekkel majd jó nagy meglepetést okozhat a férjének, aki-ben újra fellobban majd a szerelem lángja felesége iránt. És onnantól kezdve soha többé nem hagyják majd kialudni. Az asszony szíve repesett az örömtől, mikor elképzelte maga előtt férje meglepett és szerelmes arcát, amint megpillantja őt. Semmi másról nem tudott cseverészni a fodrásznál meg a manikűrösnél sem, csak arról, hogy mennyire izgatottan várja, hogy újra boldogok legyenek a férjével.

Úgy érezte, csigalassúsággal telnek a percek, az órák. Lehet, hogy azért, mert már rég nem volt sem fodrásznál, sem kozmetikusnál, nem nagyon ért rá, meg úgy gondolta, nem árt spórolni ezekkel is kicsit. Lehet, ezért tűnt végtelen hosszúnak a hajfestés meg a vágás, aztán a szárítás... Ó! Még fehérneműt is kell vennie, kigondolta már, milyen szeretne, de igyekezni fog, hogy megkeresse a legcsábítóbbat, hiszen férje a legjobbat érdemli. Megkérte a kozmetikust, hogy egy enyhébb sminket is készítsen neki, minden apró részletre odafigyelt, nehogy valami kimaradjon.

Miután mindent elintézett, szinte repült hazafele, bár sejtette, hogy férje szokás szerint későn ér haza, de azt nem sejtette, hogy mennyire. Késő este volt, mikor Marcsi meghallotta a kulcsot a zárban. Kissé fáradtnak érezte már magát a hosszú, kimerítő nap után, de főként a végtelennek tűnő várakozás szívta ki minden erejét. Mégis erőt vett magán, előkereste legcsábosabb mosolyát, és férje elé lépett. Péternek tágra nyílt a szeme meg a szája a meglepetéstől. Hirtelen azt gondolta, rosszul lát, és nem is az ő felesége áll előtte. Aztán néhány pislogás után rájött, hogy mégis Marcsit látja maga előtt.

– Hát te meg mit csináltál? Hogy nézel ki? Hol voltál? Mi ez a maskara? Úgy ki vagy festve, mint egy utcalány!

Marcsi úgy érezte, mintha egy vödör jeges vízzel öntötték volna le.

– Meg akartalak lepni, drágám. Olyan rég nem bújtunk már össze úgy, mint a szerelmesek. Lehet, kicsit el is hanyagoltam magam az utóbbi időben, de szeretnék újra tetszeni neked...

– Nem szégyelled magad, te? Hát anya vagy és feleség! Hogy nézhetsz így ki? Mi ez a sok festék, meg a fura szín a hajadban?! Szégyent hozol rám

meg a gyerekre! Vagy talán van valakid? Neki akarsz tetszeni, csak most rám fogod, mert jobb magyarázatod nincs? Kinek akarsz valójában tetszeni?

Marcsi megnémult a csodálkozástól, levegőt is alig kapott. Férje folytatta:

– Most elmegyek. Ajánlom neked, hogy mire visszajövök, rendesen nézzél ki, mert így mindenkit szégyenbe hozol. Azt meg melegen ajánlom, hogy nehogyszedbe jusson megcsalni, mert nagyon megbánod!

Becsapta az ajtót maga mögött, és elviharzott. Az asszony kis ideig még értetlenül állt, majd felvette hálóingét, és álomba sírta magát. Péter egész éjjel nem ment haza. Amint kilépett a lakásból, tudta, hová kell mennie. Útja egyenesen Pirikéhez, a szeretőjéhez vezetett. Három éve ismerte meg a lányt, aki olyan üde és fiatalos volt. Megkönnyebbülés volt minden perc, amit a lánnyal tölthetett. Bár nem volt fiatalabb feleségénél, mégis csodálkozott azon, hogyan lehet ez a lány olyan ápolt és jó illatú, míg Marcsi állandóan ételszagú volt, és a külseje is igen egyszerű, nem sokat foglalkozott hajával vagy ruháival. Ez a lány sosem volt fáradt. Feleségének állandóan karikásak voltak a szemei, de Pirikének hamvas, feszes bőre volt. Amint meglátta a lányt, egyenesen a karjaiba vetette magát. A csábítás igen sok trükkjét ismerte. Felesége mikor csinált neki ilyeneket? Hát csoda, hogy eljárt másvalakihez? Szerinte bárki ezt tette volna a helyében. Most meg jött Marcsi ezzel a hülyeséggel... jobban oda kell figyelnie rá! Talán megcsalja, vagy meg akarja... azt semmiképp sem engedheti!



Czernák
Dorottya
grafikája



ARAD MARAD (VII/13.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

MÁSODIK SZAKASZ

AZ OROSZ KÉRDÉS

Arra, ami ezután következett, már nem emlékszem világosan. Összemosódnak a történések, egészen a behívó megérkezéséig. Az már az igazi volt, nem csak az én fejemben, hogy Mártának felvágjak vele. Ha jól emlékszem mégis, nem volt nagyon tragikus, mintha mindketten vártuk volna, és eleve felkészültünk. Megvárlak, mondta Márta, visszajövk, mondtam én, azt hiszem ennyi volt, legfeljebb annyiban különbözött az akkoriban számtalan ilyen ígérettől, hogy sem én, sem ő nem kérte, ennek ellenére, ahogy az négy év múlva kiderült, mindketten betartottuk.

Búcsú sem volt, integető karok a peronon, mire magamhoz tértem, zakatolt velem a vonat Szeben felé, ahonnan aztán két hét múlva már indultunk is Odessza irányába. A szebeni kaszánya sem volt már a régi, mintha a háború megváltoztatna mindent, egyik pillanatról a másikra: a fiús katonásdiból valami kinkeserves, zakatoló felfordulást csinált.

Mire odaértünk, elfoglalták a várost, semmit sem láttam abból a szörnyűségből, amiről később hallottam innen-onnan, később sem forogtam a tűzvonalban, megtaláltam itt is a raktárt, egészen pontosan szólva, a raktár megtalált engem.

Odesszát nehéz harcok után foglaltuk el, valamikor október közepén, én november elejére értem oda, de akasztottakat már nem láttam, legfeljebb a rombolás nyomait. Szép idő volt, örültem, hogy megérkeztem épen, egészségesen, s első dolgom volt, miután beosztásomat elrendeztem, hogy kimenjek a tengerpartra. Először láttam tengert, ha más nem, ennyi hasznom legyen ebből a baromságból. Velem jött egy bákói gyerek, akivel mindjárt ez elején jóban lettem, Petru Coșa volt a becsületes neve, mindjárt gyanítottam, hogy valamikor Kósa lehetett.

Ő mesélt a dolgokról, miközben barangoltunk az elszáradt tengerparti bokrok között. Homok alig volt, és hiába sütött a nap, hideg volt már, fűdésről szó sem lehetett. Elég az hozzá, hogy nem estem hanyatt, jó, persze rögtön láttam, hogy nem valami tavacska, valami mégis hiányzott, hogy olyan igazi tengernek érezzem. Petrica elmond-

ta, hogy milyen szerencsésnek tarthatom magam, hogy nem vettem részt az addigi őrültségben. Nebunie, ez volt minden második szava, ahogy elmesélte az elmúlt napok történéseit.

A várost valamikor két hete szállta meg a román hadsereg, de ezzel az ellenállás egyáltalán nem szűnt meg. A katakombákban vannak, mondtam én csak úgy félvállról. Petrica egészen megrémült, megállt, úgy fordultam vissza hozzá, hogy lássam megdöbbszent tekintetét: te ezt honnan tudod? Ránéztem komolyan, nehéz lesz, futott át rajtam, ezért csak annyit mondtam: mindenki tudja, hogy Odessza egy katakombarendszer fölött van. Én nem tudtam, nézett rám most már nyugodtabban, aztán hozzátette még nyugodtabban: én nem vettem részt semmiben! Jó, az árukat átvettem, mi más tehettem volna, de nem vettem részt semmi másban.

Mi másban vehettél volna részt? – kérdeztem én vissza figyelmetlenül, mire Petrica megint megállt hirtelen. Erről persze nem tudsz, ugye? Hogy mik történtek itt? Akkor kezdtem kapiskálni a dolgot. Mit gondolsz te rólam, Petrica? – kezdtem. Hát, hogy elég furcsán viselkedsz. Alighogy megszálpsz, még a parancsnoknál sem jelentkeztél, rohansz a tengerpartra. A neved is furcsa. Nem furcsa, szerb, de ne félj, én nem vagyok szerb, pontosabban szólva magyarnak tartom magam. Vagyis nem vagyok ellenség, nevettem fel a végén kényszeredetten. S mivel a bákói nem szólt, folytattam határozottabban: figyelj, Arad környékén mindenféle nép él. Azt tudom, szólt közbe Petrica, azért annyira marha nem vagyok. Dobitoc, mondta valójában, ami egyszerre több és kevesebb mint a marha. Szóval, az elődeim szerb területről vándoroltak be, és nevedből ítélve te sem vagy tősgyökeres bákói. Nézett, aztán csak megismételte: dobitoc! Nem lehetett eldönteni, kire érte: rám vagy magára.

Az volt, hogy, amint bejöttek, a románok kezdtek összegyűjteni a zsidókat. Az első gettót a börtönben hozták létre, meg még egy párat a környező falvakban. Külön raktárakat szerveztek az elkobzott javak számára. Természetesen nem

ékszerekről vagy egyéb értékes dolgokról volt szó: ruhák, bútorok, eszközök, szerszámok.

Aztán felrobbant az NKVD székháza az Engels úton. Akkor még nem keresztelték újra az utcákat, és hiába mondták a románoknak, hogy az épület alá van aknázva, odaköltözött az egyik hadtestparancsnokság. Több mint százan haltak meg a robbanásban, köztük maga a hadtestparancsnok tábornok. Ezután két napig elszabadult a pokol. Én nem mentem ki a raktárból meg a kaszárnyából egy hétig, folytatta Petrica, nem láttam, de elmesélték a többiek. Jó is, hogy nem láttam, szögezte le, aztán sóhajtott.

Hallottam valamit idejövet, de sokkal jobban meg voltam ijedve annál, hogy más bajára ügyeljek. A vonat többször is megállt, és hosszasan vesztegelt a bombázások miatt, aztán több mint egy napig állt, mert a partizánok, így mondták, felrobbantották egy vonat alatt a pályát. Halottak is voltak, meg sok sebesült, szóval, elég volt nekem a saját bőrömre vigyázni.

Egy biztos, szükségét nem szenvedtünk, volt minden bővében. Pár héttel később, ahogy megismertem a többieket, és ők is engem, egyre többet tudtam meg az ostrom és a megszállás körülményeiről, aztán úgy döntöttem, nem érdekel az egész, a legfontosabb, hogy én ússzam meg, hiszen otthon vár rám Márta, és inkább kiábrándítom magamból a román hadvezetést, mint őt.

Könnyen jött az elhatározás, főleg miután kiderült, hogy a legtöbben körülöttem regátiak, de besszarábiaiak is voltak éppen elegenden, és Petricán kívül nem sikerült közelebbi barátot szereznem. A főtörzs aztán végképp meggyőződött. Marinescunak hívták, bukaresti volt, nem sokkal idősebb nálam.

Közeledett a szilveszter, a helyzet kezdett rendbe jönni a városban, kocsmák és vendéglők nyíltak, én a Doinába jártam, olyan fene jó dolgom volt már ekkor, hogy akár civilben is megengedtem magamnak egy-egy kiruccanást. Néha elkísért Petrica is. Ez alkalommal azonban egyedül ültem a Doina egyik asztalánál, amikor mellém telepedett, mint egy krumpliszák, Marinescu főtörzs.

Dorbézolunk, látom, fene jól megy a dolgunk itt, túl a Dnyeszteren, kezdte azzal a déliekre annyira jellemző erőltetett jópofasággal, aztán egyből a tárgyra tért. Magyar vagy, igaz? Da, mondtam én, és fölhajtottam a pohárban maradt konyakot. Mellesleg francia volt, és drága, de itt már a pénz nem számított. Meghívlak még egyre, nyugtázta a tökéletes igenlésemet, amely románul és oroszul

is jól hangzott, már rég szerettem volna beszélni veled.

Valóban az elmúlt jó hónapban kimondottan szolgálati kapcsolataink voltak, ennek ellenére, észrevettem, nem volt nehéz, ahogy egyszer-kétszer megnéz magának. Az elmúlt hónap alatt kiderült, hogy messze én vagyok a legjobb a területen, kimutatásaim, könyvelésem, jelentéseim messze meghaladták az elvárt szintet. Hogy kerültél te ide? – kezdte méla unalommal, miután megjött a két konyak. Nem tudom, válaszoltam én is ugyanúgy, valami átszervezés volt Szebenben, egyszer csak itt találtam magam. Hát, ez furcsa, nézett rám most egyenesen és nyíltan, ide nem jössz csak úgy szakaszvezetői rangban. Hátország, raktár, bőség és tengerpart, ide csak nagyon komoly protekcióval kerülhetsz. Kinek vagy az ismerőse, rokona? És ha senkinek? – kérdeztem én állva a nézését. Akkor spion vagy! Nem szóltam semmit, vártam, mi sül ki ebből. Vagy tán nem érted, mi történik itt? Hogy miért nem csatoljuk Odesszát Romániához, elfoglaltuk, de nem akarjuk megtartani, nem furcsa ez neked? Nem, mondtam erre, az furcsa, hogy ennek ellenére eléggé sok nyomot hagyunk magunk után. Erre aztán elvigyorodott: Nahát, ez az, én is ezt mondom. Jobb lenne kesztyűs kézzel, mert ki tudja, mi lesz ennek a vége. És akkor fuccs Erdélynek! Igen, mondtam, minek nekünk Transznisztria, ha visszkapjuk az egész Transzilvániát.

Erről van szó, látom okos gyerek vagy. Lehet, hogy mégsem vagy magyar, se kém? Kém biztos nem vagyok, mondtam én vigyorogva, amúgy meg, hogy mi is volnék én valójában, magam sem tudom.

*Kettő Groza
János
grafikája*



CIVIL KÁVÉHÁZ

Civilnek valóban civil, civilek a megszólítottak... de kávéház?

Vannak ma igazi kávéházak? Mit mond a (*Pallas*) nagylexikon? A kávéház utcai üzlethelyiség, melyben kávé, tea, csokoládé, italmérési engedély tárgyat nem képező szeszes italok, az utóbbiakhoz szükséges nedvek, végre az elősorolt cikkekkel fogyasztani szokott sütemények mindig kaphatók; melyben legalább két rendes nagyságú tekeasztal folytonosan a közönség rendelkezésére áll... Ne folytassuk, ilyen kávéházak ma nincsenek.

És kávéházak mégis vannak. Irodalmi kávéház városunk ismert és elismert vendéglátó intézménye, a Bulgakov irodalmi kávéház és kultúr-bisztró. És hasonló intézmény Szabadkán a kArc irodalmi kávéház, mi több, a tusványosi összeseregülés egy hetére Tusnádon is kinyit a Janus Pannonius irodalmi kávéház.

Szóval kávéházaink nincsenek, de beszélhetünk az irodalmi kávéházak reneszánszáról. Ugyanis a rendszeres, sorozatos összejövetel szervezői gyakran egy névadás erejéig visszalépnek az időben.

Mi, a kolozsvári Magyar Civil Szövetség csapata is segítségül hívtuk a kávéház intézményét, amikor beszélgető sorozatunknak olyan nevet kívántunk adni, amelyre vélhetőleg felfigyel a napi forgószelekből kilépni nehezen tudó társunk a szolgálatban.

Jól gondoltuk. Minden külön sajtókampány nélkül egy rádió és egy tévés csapat megkeresett – köszönjük nekik.

Ha már ébredszik az érdeklődés, jó volna elárulni, hogy a havi alkalmakra reményeink szerint visszatérő kávéházi vendég mit rendelhet.

Mindenekelőtt egy jó beszélgetést. Beszélgetési témát első alkalommal a házigazdák ajánlottak. Van annak előnye, ha előre bejelentett kérdésekről váltunk szót úgy, hogy valaki bevezeti a vitát, valaki érvek és ellenérvek bemutatásával jelzi, miért is (kávéházi) vitatéma az, amit végiggondolásra ajánlunk.

Ez már kávéház?

A kávéház, pl. a Bulgakov, mindig nyitva, és azért érdemes arrafelé járni, mert mindig vannak ott ismerősök, érdekes vitákba lehet belecsöppenni. Egyetemi órát is hoztak már át ide – bizonyára okkal.

Ekként a miénk nem kávéház, talán lesz valamilyenkor, ha a folytonosan érdeklődők száma továbblépésre ösztönöz, hogy tegyük át helyszínünket a Bocskai-házból egy vendéglátóipari helyre. De igenis kávéház abban az értelemben, hogy a ma rohanó embere megáll(hat) egy pillanatra, betér az ismerősök közé, és rendel egy jó szót. Egy szép történetet. Egy emberi biztatást.

Mert a folytonos hajításban a civileknek minderre nagy szükségük van.



Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

BÉCSI ÜDVÖZLET A TENGEREN TÚL

Chicagóban a múlt év utolsó előtti napján bécsi koncerttel búcsúztattuk az óévet. A Glatz házaspár – Marion és Attila – immár húsz éve szervezi a bécsi mintájú és hangulatú koncerteket. December 27–31. között Kanada és az Egyesült Államok 25 városában voltak jelen. A műsorfüzetben az ötletgazda szervezők elmondják, hogy számukra ezek a koncertek a szépséget és tradíciót jelentik, hiszen az ifjúság, a szerelem, az öröm örök témák a zeneirodalomban. Kiemelik, hogy a siker nemcsak a pár ezer szponzornak köszönhető, hanem a többmillió közönségnek is.

A rendezvényt köszöntötte Plácido Domingo, a zene nagykövete, Ausztria köztársasági elnöke, illetve kancellárja. Az elmúlt évben Ausztria két kiemelkedő eseményt is ünnepelt: Mária Terézia császárnő születésének 300. és a Bécsi Filharmonikusok megalakulásának 175. évfordulóját. Így az újévi, bécsi koncert talán még aktuálisabb szerte a világban, hisz felhívja a figyelmet a gazdag osztrák zenei hagyományokra.

Az előadás sztárjai Nir Kabaretti, bécsi karmester, a norvég származású szoprán, Hege Gustava Tjonn és az ifjú, temperamentumos tenor, Martin

Piskorski, szintén Bécsből. A táncosok részben az ausztriai St. Pölten Európa Balettakadémiának tagjai, valamint a társastánc magyar Európa-bajnokai, a szentesi táncklubot képviselő Bódi fivérek, Dénes és Richárd, illetve partnereik, Késmárki Vanessza és Lucz Laura voltak.

A műsor Kálmán Imre *Marica* grófnőjének nyitányával indult, majd ifj. Johann Strauss, a kerin-gőkirály, valamint Eduard és Josef Strauss művei következtek. A második részt Lehár Ferenc muzsikája dominálta. A ráadásként felhangzott

Radetzky-marsot a közönség szünni nem akaró tapssal jutalmazta. Az igazi bécsi hangulat varáz-sát nemcsak a zene és a könnyed elegancia adta, hanem a táncok és a táncosok is.

A koncert egyéb magyar vonatkozása két ma-gyar karmester, Kollár Imre és Deák András sze-replése.

Hálával gondolunk a szervezőkre, a Glatz há-zaspárra. Reméljük, hogy újabb két évtized után újra mérleget vonhatunk tevékenységükről.

Chicago, 2018. jan. 1.



Történelem



Ujj János

ARAD A HADAK ÚTJÁN (I.)

A TERÜLETET ÉRINTŐ HÁBORÚS ESEMÉNYEK AZ ÚJKORIG (1.)

Egy közismert, már-már közhelynek számító megállapítással kezdeném: az emberiség írott történetében a békeévek száma jóval kevesebb a háborús évek számánál. Az első egyiptomi hieroglifák, avagy a babiloni ékírások megjelenése óta eltelt mintegy ötezer – írásban is megörökített – évben a különböző gazdasági, politikai vagy egyéb okokból kitört, a települések, faluközösségek, törzsek, államok, államszövetségek között kirob-bant véres háborúk heteket, sokszor hónapokat, olykor éveket, évtizedeket tartottak. Az európai történelem hétéves, tizenöt éves (ez régiókat is érintette), harmincéves háborút is ismer. Nem is említve az Anglia és Franciaország között 117 éven át folytatott százéves, csatákkal, dúlásokkal, összecsapásokkal telített háborút.

Az ezekben a fegyveres konfliktusokban elpusztultak száma megszámlálhatatlan, talán meghaladja az emberiség mai összlétszámát.

Ezek a háborúk ma is szünet nélkül folynak, annak ellenére, hogy közel egy évszázada nemzetközi szervezetek (az első világháborút követően a Népszövetség, most az Egyesült Nemzetek Szervezete) igyekeztek(nek) elsimítani az ellentéteket, kivonni a fegyvereket a konfliktusok megoldásából. Mindmáig sikertelenül! S mindennek egyetlen oka van: a háború a milliomos/milliárdos fegyvergyártók, az állami hadiipar számára rendkívül jól jövedelmező forrás.

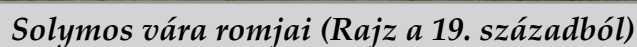
Bár a háborúk, a dúlások Aradot és környékét sem kerülték el, ennek ellenére a terület mintegy évezredes írott történelme alatt a régió (más területekkel összehasonlítva) egy viszonylagosan nyugodt térség volt. Egy amolyan „béke szigete”, amelyet ritkán pusztítottak átvonuló nagy hadak.

A jelen összefoglaló nem tartalmazza az írott történelem előtti korokat, sem a római hódítás, sem pedig az ókor végén megindult hatalmas népmozgás, a népvándorlás korát. Bár az utóbbi évezredben néhány jelentős háború érintette a vidéket, nyugodtan elmondhatjuk: Aradon és környékén a békeévek száma jelentősen meghaladja a háborús esztendőik számát. A magyar királyság már a X. századtól sikerrel verte vissza a Német-római Birodalom keleti terjeszkedési kísérleteit, a nyugati lovagok az ország e vidékére sohasem jutottak el. A Szentföld elfoglalására indult keresztes háborúk sokszor rabolható résztvevőit is más útvonalra terelték.

Az első írott dokumentum, amely a középkorban ezen a területen folyt népvándorlásról beszél, a 11. századból származik. A kor bizánci krónikái a kunok és besenyők közös betöréséről írnak, amikor 1088–1091 között háborút vívtak Bizánccal. Vezérük, Kopulcs irányításával 1089-ben megtámadták Erdélyt, kelet felől betörték Arad vármegyébe, feldúlták településeit és közigazgatási központját is. A támadásukat I. (Szent) László

A vidékünkre vonatkozó információkkal a mongol fogságba esett s onnan elmenekült Rogerius nagyváradi kanonok *Carmen miserabile* (*Siralmas ének*) című latin nyelvű feljegyzése szolgáltat. A főpap megírta, hogy a tatárok „a fiatal nőket és a mesterembereket elhurcolták, a harcképes férfiakat arra kényszerítették, hogy a hódításaikban kövessék őket; akik élve megszabadultak, azoknak a hódítóknak kellett dolgozniuk.” (*Istoria României II.*, Bukarest, 1962. p. 120–124.) A tatárok minden települést felgyújtottak, kifosztottak, az ellenálló lakosságot lemészárolták. Egy

A második tatár betöérésre 1285-ben került sor, de annak következményei korántsem voltak olyan tragikusak, mint a négy évtizeddel korábbiak. IV. Béla király uralkodása alatt (1235–1270), okulva az első tatárjárás súlyos következményeiből, a királyság védelmi képességei jelentősen javultak a királyi és lovagi kővárak megépítésével. Arad környékén felépült Csála, Solymos, Világos, Meszt, melyek romjai a mai napig fellelhetőek, és Lippa, melyet a 18. század elején a törökök bontottak le. Ezek nemcsak a támadók elleni fegyveres központok, hanem a lakosság számára alkalmanként védelmet nyújtó erődítmények is voltak.





ALOIS VON HOWIGER SZÜLETÉSE ÉS HALÁLA

A *Szövetség* 2016/3. számában ismertetésre került Alois von Howiger cs. kir. vezérőrnagy, az aradi vár 1849. évi parancsnokának a katonai törzskönyvi lapja.¹ Jelen közleményben – kapcsolódva a fentebb említett publikációkhoz – nevezett tábornok életének két legfontosabb dokumentumáról, a születésének és a halálának a legautentikusabb korabeli forrásairól, azaz a keresztelési és a halotti anyakönyvi bejegyzéséről szeretnék röviden szót ejteni.

Alois Howiger születése

Arról a tényről, hogy hol és mikor született Alois Howiger, egyáltalán nem emlékezik meg a hazai és az osztrák hadtörténeti szakirodalom. Szerencsénkre azonban a későbbi cs. kir. vezérőrnagy – fentebb már említett – katonai törzskönyvi lapjára rávezették, hogy a csehországi Prágában („Prag, Böhmen”), 1793-ban látta meg a napvilágot.² Igen ám, de Prága város belső négy kerületében, az 1790-es években 22 római katolikus plébánia vezetett anyakönyvet. Végül, hosszas kutatás után az újjvárosi (Nové Město), a mai II. kerületi Szent István-templom (Kostel sv. Štěpána) matrikuláiban – melyek Prága Főváros Levéltárának (Archiv hlavního města Prahy) az őrizetében vannak – találtam meg Alois Howiger keresztelési anyakönyvi bejegyzését.³ Ez, az eddig ismeretlen és így publikálatlan latin nyelvű dokumentum a következő adatokat tartalmazza:

A keresztelés ideje:	[1793. június] 7.
A születés helye:	[Prága, Újjváros] 287. szám
A megkeresztelt neve:	Aloisius Norbertus
Vallása:	[Római] katolikus
Neme:	Férfi
Törvényessége:	Törvényes
Szülei:	Wenzel Howiger [városi] ügyész és Johanna Hubatkin
Keresztszülei:	Adalbert Schatz és Josef Holtzl
A keresztelő:	Franz N. káplán

Említésre méltó adalék, hogy a tábornok szülei, az 55 éves Wenzel Howiger és a 25 éves – azaz nála

30 évvel fiatalabb! – Johanna Hubatkin Prágában, az újjvárosi Szent Henrik-templomban (Kostel sv. Jindricha), 1787. február 20-án fogadtak örök hűséget egymásnak.⁴ Prágai anyakönyvi forrásokból tudjuk továbbá azt is, hogy Alois von Howingernek volt egy nővére, az 1787. október 9-én született „Vincentia Brigitta Josepha” Howiger.⁵ Ugyancsak a prágai matrikulákból szerezhetünk tudomást arról is, hogy az édesapa, „Praen[obilis] D[ominus] Wenzel Howiger” (a kiváló Howiger Vencel úr) 63 éves korában, 1794. szeptember 10-én – tehát egy évvel Alois fia születése után – hunyt el az Újjváros 287. számú otthonában.⁶

Alois von Howiger halála

Viszonylag közismert tény, hogy Alois von Howiger tábornok az aradi várban, egy véletlen (vagy nem) robbanás következtében hunyt el nem sokkal a 13 vértanú kivégzése után. Az eseményről korabeli forrásokban is megemlékeztek. Ilyen például az aradi minorita rendház naplója, melyből arról értesülhetünk, hogy 1849. „Október 15-én délután 3 órakor a helybeli várerősségben a tábornok Howiger laka alatti szobában az úgynevezett gyutacsok készítői vigyázatlansága miatt, mint mondatik 2 hordó lőpor meggyulladván, rettentő explosio történt. A tábornok lakából kilépendő, a romok közé zuhanva lábát töré. ... 30-án temettetett el nagy s fényes katonai pompával a fennemlített megsebesült várparancsnok Howiger Alajos tábornok.”⁷ Howiger – már többször említett – katonai törzskönyvi lapján pedig az olvasható, hogy a cs. kir. vezérőrnagy 1849. október 28-án halt meg.⁸ Ezen információk alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Alois von Howiger halotti anyakönyvi bejegyzésének az aradi egyházi anyakönyvekben kell lennie. Igen ám, de a város római katolikus matrikuláiban – melyek a román Nemzeti Levéltár Arad Megyei Igazgatóságának (Direcția Județeană Arad a Arhivelor Naționale) a birtokában vannak – nem történik említés az eseményről. Az aradi vár katonai anyakönyvei közül pedig csak az 1760 és 1814, illetve az 1852 és 1892 közötti évek matrikulái vannak meg az aradi állami levéltárban. Szerencsére azonban az

Osztrák Állami Levéltár Hadilevéltárának (Österreichisches Staatsarchiv. Kriegsarchiv) az őrizetében megtalálhatóak az aradi helyőrségi lelkészség halotti matrikuláinak a korabeli másodpéldányai. Ezekben pedig sikerült megtalálnom Howiger vezérőrnagy halotti bejegyzését,⁹ mely, eddig ismeretlen és így publikálatlan német nyelvű dokumentum a következő adatokat tartalmazza:

A halál helye:	Aradi erőd
A halál ideje:	1849. október 28.
Az elhunyt neve:	Aloys v[on] Howiger
Foglalkozása:	vezérőrnagy, az aradi erőd parancsnoka
Születési helye:	Prága, Csehország
Vallása:	[Római] katolikus
Életkora:	56 éves
Családi állapota:	Nős
Neme:	Férfi
Halálának oka:	Tüdőbénulás
A temetés helye:	Katonai temető
A temetés ideje:	1849. október 31.
Eltemette:	Eduard Markhot helyőrségi plébános
Eredeti anyakönyvi bejegyzés:	[III. kötet,] 182. oldal

JEGYZETEK

¹Merényi-Metzger Gábor: Alois von Howiger tábornok katonai törzskönyvi lapja. In: Szövétnék, 2016/3. sz. p. 14–15.

²Österreichisches Staatsarchiv. Kriegsarchiv (a továbbiakban: ÖStA. KA). Grundbuchblätter des 9. Infanterie-Regiment. Abg. I. Heft 45. S. 108.

³Archiv hlavního města Prahy (a továbbiakban: AHMP). Fond 156. Sbirka matrik (a továbbiakban: 156). ŠT N11. Kostel sv. Štěpána. Liber Baptistorum. 1784–1794 (a továbbiakban: ŠT N11). Str. 578.

⁴AHMP. 156. JCH O9. Kostel sv. Jindřicha. Liber Copulatorum. 1784–1807. Str. 59.

⁵AHMP. 156. ŠT N11. Str. 307.

⁶AHMP. 156. ŠT Z4. Kostel sv. Štěpána. Liber Mortuorum. 1784–1805. Str. 838.

⁷Sujánszky György Euszták: Az aradi rendház naplója (1847–1851), Budapest, 2007. p. 76–77.

⁸ÖStA. KA. Grundbuchblätter des 9. Infanterie-Regiment. Abg. I. Heft 45. S. 108.

⁹ÖStA. KA. Militärmatriken. Bd. 925. Sterberegister der K. k. Garnisons-Seelsorge Arad. 1848–1862. S. 1



Piroska István

SOBORSIN A PESTY FRIGYES-FÉLE HELYNÉVTÁR TÜKRÉBEN

Általában, ha valaki ismeretlen helységbe megy, akkor kíváncsi annak múltjára, megkeresi és elolvassa azokat az írásokat, amelyek ezzel foglalkoznak. A helytörténetek ritkán teljeseek, bennük sok mindenről csak érintőlegesen esik szó, s ez a jobbik eset, mert többször féligazságokat vagy tévedéseket közölnek, és a jámbor olvasó ezt el is hiszi.

A Kövér család jóvoltából Soborsinban már másodsorra találkozott az aradi értelmiség egy része, így természetesen terítékre került a város múltja is. Volt miről beszélni, ebben is sok a fehér folt.

Márki Sándor így ír róla:

„Szavarsin (Zawasim, Zawasyn) Gözevámja és Ohaba közt, a mai Soborsin. 1479. és 1510. a várad-jai uradalomban. 1551. a soborsiniak Petroviccsal viszályba keveredtek s Martinuzzinak esküvel ígérték, hogy neki ellenállnak. Ekkor tehát vára is volt, s ennek nyomait pár évtized előtt még mutogatták a Czukorhegyen.”

Az eredeti nevet (Zawasim, Zawasyn) a pápai tizedjegyzékben (1332–1337) nem találtam meg,

tehát elképzelhető, hogy akkor még nem létezett, de lehet, hogy más egyházmegyébe került a jegyzék, és nem a Csanádihoz.

Amin el lehet gondolkodni, a Czukorhegyen lévő vár. Erről csak egy tanulmányt találtam a világhálón, Dr. Dénes Józsefét:

„Az Arad megyei, Maros menti Soborsin (románul: Săvârșin) fölött impozáns Várhegy emelkedik. Eddigi régészeti kutatások eredményeképpen őskori, azon belül is dák erődítménynek tartjuk.

(...) Soborsin várának középkori meglétével, az őskori vár újrahasznosításával kapcsolatban a híres polihisztor, Marsigli 1699-es török–magyar határt ábrázoló térképe érdekes információt közöl! Ugyanis várromot, lerombolt épületet ábrázol itt a (délre tájolt) térkép.

Középkori vagy török hódoltságkori történeti adatot egyáltalán nem ismerünk róla. A település mint Szád uradalmának egyik falva bukkan fel 1479-ben. Neve szláv eredetű és – mai formájában – román közvetítéssel került a magyarba. Nem tudjuk tehát, hogy a

Marsigli ábrázolta várat ki és mikor építhette, birtokolta.”

Íme, megjelenik a féligazság, Soborsin vára tényleg létezett, de hogy ki építette (dákok?) és mikor, azt nem tudjuk, nem találtam információt arra sem, hogy mikor és ki robbantotta fel.

És most nézzük, mit írt Hitler Ferenc soborsini jegyző 1864-ben a Pesty Frigyes-féle Helynévtárban:

„Soborsin: (...) Czuikorhegy cukorsüveg formájáról, Szt. János-hegy a rajta levő Nep. Szt. János-kápolnáról, Krunтова (románul crunt véres, cruntova véresített) terjedelmes hegyláncolat az országút mentében Kujás és Temesest községek között – a hagyomány a nevét onnan származtatja, hogy a törökök idejében ezen hegyen oly véres csata vívott volt, mely a kiomlott sok vértől az egész hegyet véressé tette.”

Vinyest és Trojás helységek közigazgatásilag Soborsinhoz tartoztak.

„**Vinyest:** (...) hogy honnan népesítettett, nem tudatik – annyit az öregektől hallomásból tudnak, hogy Vinyest község igen régi eredetű, s lakosai határőrök voltak, kik a törökökkel többször csatáztak.

Trojás: (...) Dimpu Tatáruluj, ezen utóbbi helyen a monda szerint egy ezen vidéken kalandozott tatár csapatot a Dimpu Tatárulujnál a nép tökéletesen megsemmisített, sáncok és erősítések helyei most is láthatók.”

A történetek hihetőek, egy gond van velük, nincsenek időben elhelyezve, így most már nem nagyon lehet beazonosítani őket.

Akkor ki is az a Pesty Frigyes, akire utaltam? Az Aradon megjelenő 3 Havi Szemle 2017. márciusi számában olvasható a viszonylag aprólékos életrajza, valamint az általa szerkesztett kérdőív és a hozzá tartozó kitöltési útmutató. A lényeg, hogy 1864–65 között a Magyar Királyság összes helységei ezt kitöltötték, a Magyar Királyi Helytartótanács és az Erdélyi Főkormányzóság kötelezte őket erre. A helybeli jegyzők, körjegyzők teljesítették a feladatot, a felterjesztéseket általában a helyi önkormányzatok vezetői, azaz bírók, esküdtek hitelesítették. Az összegyűlt anyag színvonalra egyenetlen lett, vannak közöttük nagyon jó gyűjtések, de akadnak teljesen használhatatlanok is. A munka eredményeként mindenestre hatalmas anyag gyűlt össze: a teljes gyűjtést 68 vaskos kéziratos kötet tartalmazza, amelyek jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában találhatóak (jelzete: Fol. Hung. 1114, Arad és Zaránd



vármegyék mikrofilmjének jelzete FM1/3814-A).

A helységek anyagát tanulmányozva nagyon sok érdekességgel találkozunk: megismerhetjük az 1800–1820 közötti területrendezést, amelynek során a tanyákat, kisebb lélekszámú településeket egy községbe vonták össze.

Megtudhatjuk, hogy amelyik község mellett uradalmi major volt, ott a lakosok jobban értettek a mezőgazdasághoz.

Ugyancsak ebben az időben árvízvédelmi munkálatok zajlottak a Fehér-Körösön, a Nádor-csatornán található malmok egyike sem volt községi tulajdonban.

Pankota környékén aranyat bányásztak, ennek szakirodalma nincs meg, de a Pesty-féle anyag legalább egy kevés információt közöl.

Érdekes módon, egyes, a Maros mentén található községek (Battuca, Berzova, Csermő, Dumbavica, Kapruca) reklamálják, hogy különböző járásokhoz tartoznak, holott ők a Marosmenti járást szerették volna. Vajon elődeiket telepítették át a Bánátból (1767), hogy helyet készítsenek a német ajkú telepeseeknek?

Ha hinni lehet a néphagyománynak, akkor a bizerei kolostor romjai Csicséren vannak.

A mű fontosságát mutatja, hogy a Magyar Királyság összes vármegyéjének anyagát feldolgozták, és feltették a világhálóra, kivéve Arad és Zaránd vármegyéket. A többi megye feldolgozott anyaga – beleértve az erdélyieket is – múzeumok, levéltárak, egyetemek munkatársainak közreműködésével, anyagi és szellemi támogatásával jött létre. Aradon azonban 1865-től 2017-ig nem alakult ki egy olyan munkacsoport, amelynek tagjai arra vállalkoztak volna, hogy a régi, kézzel írt szövegeket „lefordítsák”, azaz a nehezen olvasható zsinórírást átírják a ma is használatosra. Nagy kár, mert számos olyan helytörténeti információt közöl, amelyeket már elfejtettünk.

Az Arad és Zaránd megye több mint 200 települése adatainak feldolgozását nemrég kezdtük el, de ez nem egy-két emberes munka (ahogyan mi végezzük). Vajon Aradon nem jöhetne létre egy olyan történelmi műhely, amely felvállalná az anyag olvashatóvá, értelmezhetővé tételét? Erre lenne szükség ahhoz, hogy a Pesty-féle gyűjtés erre a területre vonatkozó része is megjelenjen, ahogy ez történt más megyék esetében, és ne maradjon még sokáig kéziratban.



Bátkai Sándor

NINIVE ÜZENETE

„VAN-E VALAMI LEHETETLEN AZ ÚR SZÁMÁRA?” (1 MÓZES 18, 14)

Ninive a hajdani Asszír Birodalom fővárosa. Az egykori Ninive napjainkban Moszul néven ismert, Irak északi részén levő nagyváros. A múltját illetően a város az Istár kultusz központja volt. Istár az anyaság, szerelem, harc és győzelem istennője volt. Az erkölcsi süllyedés egy pontján Náhum és Zofóniás prófétákon keresztül Isten kemény ítéletet mond ki Ninive felett: „Rólad, Ninive, ezt parancsolta az ÚR: Neved nem marad fenn többé, isteneid házából kiirtom a faragott és öntött bálványokat, megásom sírodat, mert átkozott vagy!” „Kinyújtja kezét észak felé, és elpusztítja Asszíriát. Ninivét pusztasággá teszi, kiszikkadt pusztává.” (Náhum 1, 14; Zofóniás 2, 13)

Kr. e. a 4. században, amikor Isten népe már visszatért a babiloni fogságból, az ország újjászervezése miatt, a vallási és nemzeti tisztaság megtartása érdekében más népekkel szemben rendkívül elhatárolódtak. Ez az elhatárolódás vezetett oda, hogy a missziót elhanyagolták. Jónás könyve viszont arról tudósít, hogy Isten uralmának nem szab határt Izrael földi határa. Isten az egész teremtet világon Úr a teremtés jogán. Függetlenül attól, hogy egy más országban Őt tisztelik-e vagy sem, az egész világ az Övé. Kegyelemében szeretne részesíteni minden népet. Jellemének alapvető vonása a szeretetből fakadó irgalom és kegyelemadás. A sorsfordító, megtérésre serkentő üzenettel Jónás prófétát bízta meg: „Indulj, menj Ninivébe, a nagy városba, és prédikálj ott, mert feljutott hozzám gonoszságának híre.” Jónás – nevének jelentése galamb – a megmentés üzenetével más irányba „repült el”! Engedetlenséggel válaszol a küldetésre. De Isten nem mond le róla, és saját módszerével viszi el a prófécia helyszínére. Parancsol a természet erőinek, vihart kelt a tengeren, egy hatalmas halat rendel oda, hogy eljusson az üzenet Ninivébe.

Isten bánkodik az ember pusztulásán. Innen fakad a Jónás 3, 10-ben megfogalmazott kijelentés „...megbánta Isten, hogy veszedelembbe akarta dönteni őket, és nem tette meg.” Az itt szereplő héber szó azt jelenti, hogy „sajnálkozni valami miatt”. Miért sajnálkozott Isten a niniveiek ellen tervezett dolgok miatt? Azért, mert megváltozott a szívük

hozzaállása, aminek következtében engedelmes-sé váltak. Ninive komolyan vette Isten üzenetét, megtért és megváltoztatta a hozzáállását. Ezért Isten megkegyelmezett annak a nemzedéknek, amely vállalta a megtérést a bűnös életből.

Kedves nemzettársaim! Ninivének évezredek át-sugárzó aktuális üzenete van! Bibliai történetek sora bizonyítja azt, hogy a Mindenható képes befolyásolni a természet erőit, az időjárást is, hol áldásként jó idővel, hol ítéletként pusztító idővel. Ősi példája az időjárással kapcsolatos ítéletnek az özönvíz története, amikor Noé családján kívül mindent elpusztított a vihar és az eső, valamint a mindenek fölé emelkedő árvíz, mivel az egész akkori civilizáció megromlott Isten előtt. Jézus Krisztus a végidők napjainak mély erkölcsi süllyedését Noé napjaihoz hasonlította. Változás nélkül a pusztulás szükségszerűen bekövetkezik. De azt is mondja kortársainak: „Ninive férfiai az ítéletkor együtt támadnak majd fel ezzel a nemzetséggel, és kárhoztatják ezt, mivelhogy ők megtértek a Jónás prédikálására...” (Máté 12, 41) Jézus mindezt a megmentés szándékával mondta egykor, és mondja ma nekünk is, mert a bűn felett kimondatott a visszavonhatatlan ítélet. A mi népünk történelme is bizonyítja, hogy bűnös életmódunkkal sokszor hoztuk magunkra Isten haragját, ítéletét: tatárjárás, törökdhulás, Mohács, hosszú Habsburg-uralom, vesztes világháborúk... de ma is katasztrófák árnyéka fenyegeti népünk nyugalma. Külső ellenségek mellett önpusztító belső ellenségeskedés sodorja népünket a végpusztulás irányába. Mikor veszik már észre a felelőtlen politikusok, hogy a folytonos belső ellenségeskedés mennyi rosszat zúdított népünkre?! Ezek ismeretében nem kellene végre attól kérni védelmet, akinek adatott minden hatalom ezen a világon? Hiszen Ő mindent jóra tud fordítani! „Van-e valami lehetetlen az Úr számára?” A világi bíróságnál az ítélet sokban függ attól, hogy milyen ügyvédet alkalmaznak. Az Isten előtti végítéletnél csak egy „igazi ügyvédünk van”, aki életével fizetett azért, hogy megvédhesse a mi magyar népünket is. Megbocsáthatatlan könnyelműség hátat fordítani neki.

Drága magyar testvéreim! Örök igazság: aki ellen vétkeztünk, az kell hogy megbocsásson. Minden bűn Isten ellen szóló bántás. Ezért Ő kell hogy megbocsásson, és elindítsa bennünk az életváltozást. Isten mindent az ő igéjével végez el. Valóban életkérdés, hogy olvassuk, hallgassuk Isten igéjét, és fogadjuk be, vagyis vegyük személyesen magunkra nézve komolyan azt. Az ige ismeretében a Szentlélek indít őszinte bűnbánatra, Ő tesz bizonyossá afelől, hogy bocsánatot kaptunk, és Ő

vezet utána az engedelmesség útján. Ezt a sorrendet nem lehet megfordítani. Illetve lehet, de az eltaszít bennünket attól a vágytól, hogy mind egyéni, mind nemzeti létünk Isten gondviselő szeretetében folyjon. Vegyük végre tudomásul, hogy nincsen olyan emberi hatalom, amely segíthet rajtunk. Kulcsoljuk össze kezünket, és hatalmas nemzeti összefogásban kérjük el Istentől boldogabb földi, valamint örök jövőnket.



Horváth Csaba

SÁRKÁNYERESZTÉS

Szia pap bácsi! Huppant le Kitti mellém. A kőrisfa árnyékában ültünk. Mit jelent Jézus kezébe tenni az életünket? Semmi felvezetés, hogy mit csinálsz itt, pap bácsi, vagy hogy vagy, vagy ilyesmi. Szerettem ezt a „most azonnal választ akarok” hozzáállást. Már megint voltál a gyűliben? Igen. Szeretsz oda járni? Igen is, meg nem is. Olyan hosszú! Meg nem is nagyon értem. Miért, nem magyarul beszélnek? De, csak akkor sem értem. Mindig azt mondja a pap bácsi – prédikátor, helyesbítettem –, igen az, hogy mi bűnösök vagyunk, és hogy tegyük le az életünket Jézus kezébe, meg a bűneinket a kereszt alá. Én már annyira unom ezt! És tudod, mit érzek még, pap bácsi? Hogy nagyon rossz kislány vagyok, és nem is hiszek. Vagy valami ilyesmit. Érted? Értem hát. Nekem nincsenek bűneim pap bácsi, és nem érzem azt, hogy nyomná valami a hátamat, amit le kellene tennem Jézus keresztje alá, mint valami nehéz hátizsákot. Meg azt sem érzem, hogy az életemnek súlya lenne, hogy beletegyem Jézus kezébe. Olyan megfoghatatlan. Persze mindenki bólogatott, volt, aki még sírt is. Én majdnem elnevettem magam. Hangosan. Ugyan, Kitti, nem szabad ilyet! Jól van, jól van, pap bácsi, de miért nem tudnak úgy beszélni, hogy értsem? Értem Kitti, és igazad is van részben, de azért próbálkozunk úgy beszélni, hogy te is megértsd, meg a többi gyerek is, ne csak a felnőttek. Ne feledd, a felnőttek is voltak valamikor régen gyerekek, és bizonyára akkor ők sem értették, vagy nem mindent értettek meg azonnal, csak az évek múltával. Talán, amikor az életnek már lett súlya, meg a bűn is kezdte nyomni a hátukat.

Ahogy te mondanád. A kőrisfának támaszkodtunk, és hallgattunk egy sort. Szerettem ezeket az együtt hallgatásokat. Vártunk valamire. De ezt egyikünk sem merte megfogalmazni. Talán arra, hogy leszálljon egy angyal... vagy ilyesmi. És most azt szeretnéd, hogy elmagyarázzam, mit jelent? – kérdeztem, mivel nem szállt le angyal. Aha! – felelte Kitti, és fellelkesedett. Kérsz egy rágót? Igen. Az segít a gondolkodásban. Emlékszel még a múltkori beszélgetésünkre? Arra, amikor papírsárkányt készítettünk? Igen. Az nagyon klassz volt. Elhozod a papírsárkányt? Muszáj? Valamit neked is tenned kell azért, hogy megértsd az Isten dolgait. De én most fáradt vagyok. Nem lehetsz soha annyira fáradt, hogy legalább egy keveset ne gondold Istenre. Jól van na. Elhozom a papírsárkányt. Röpké huszonöt perc alatt visszatért a pirosra festett papírsárkánnyal. Akkor most röptesd meg! Keresd meg a szélirányt! Megnyálazta a mutatóujját és feltartotta, közben figyelte a kőrisfa leveleinek lebegését, és elkezdte a sárkányt feldobni, hogy belekapjon a szél. A negyedik próbálkozásra sikerült felröptetni, és kacagva szaladt vele a tisztáson. Felváltva néztem hol a sárkányt, ami egyre magasabbra repült, hol pedig Kittit, aki egyre vidámabban, felszabadultabban nevetett. Aztán egyszer csak megbotlott egy vakondtúrásban, és elesett. A sárkány megkönnyebbültén szökkent feljebb, s a zsineget tartó faág vésszesen emelkedni kezdett, miközben a pázsiton pattogva letekeredett róla a madzag. Pap bácsi, segíts! Odaszaladtam, és megfogtam az ágat. Nem sok hiányzott volna, hogy elveszítsük a sárkányt.

Nevetve adtam vissza Kittinek a botot a zsineggel, és visszaültem az árnyékba. Fél óra múlva elfáradt, és kikötötte a sárkányt egy faághoz. Lebeggett, csattogott a magasban. A levelek között még láttam a távoli piros foltot a kék égen. Hú, de jó volt! Még jó, hogy sikerült megfognod, másképp csinálhattunk volna újat. Csinálhattam volna újat – helyesbítettem. Ja – bólintott Kitti. Sajnálom, pap bácsi, megbotlottam egy vakondtúrásban. Igen, láttam. Akkor miért nem szóltál? Mert nem figyeltem rád. De akkor most beszéljünk a te kérdésedről. Amit feltettél. Miért kell az életünket Jézus kezébe tenni? Ugye ez volt? Igen. Az élet ajándék. Mint ez a te sárkányod. Én készítettem és ajándékoztam neked. Igaz? Igaz, de én festettem le és... Igazad van. Te színezted ki. De a zsineget én tettem rá, és kiszámoltam a farka súlyát, hogy legyen ellensúly, hogy szépen repüljön. A madzag, a horgony és az ellensúly is az én feladatomból volt. Mindenki szabad akar lenni, mint ez a sárkány. Független. Alkotójától. De ezt úgy értelmezik, mint te a sárkányod esetében. Ne legyen madzag, mert az nyakörv, ne legyen ellensúly, mert az pedig teher, és saját kezébe szeretné venni az irányítást. De a sárkányod nem tud magától repülni. Nincsenek szárnyai. Nem arra lett alkotva, hogy önmagától repüljön. A lebegés, látod, megy is egy darabig, amíg egy előre nem látott külső tényező közbe nem avatkozik. Jelen esetben a vakondtúrás. Miért volt ott? Miért pont akkor szaladtál neki, és botlottál el benne? Ezek érdekes kérdések. De nem kell túl nagy jelentőséget tulajdonítani nekik. Az elbotlás pillanatában kiesett a sárkány irányítása a kezedből. Mit csináltál? Segítséget hívtál. Engem. Aki csak egy ember vagyok. Amikor már nagyobb dologról van szó, legyen az az életed, már Istent hívod segítségül. Jaj, Istenem! Kérlek, segíts! Elvesztettem az életem irányítását. És itt jön a válasz a kérdésedre. Nem mindegy, kinek a kezébe teszed az irányítást. De te ott voltál a közelében. Úgy van! De ha a templomban lettem volna? Amúgy nem lettem volna rossz helyen, de most a helyemen voltam, és tudtam neked segíteni. Még szerencse. De jöhetett volna egy másik gyerek, aki megfogta volna a sárkányodat, és elszalad vele, s ráadásul ki is nevet. Akkor mi lett volna? Sírtam volna, pap bácsi. Rám bízta, mert ismersz, mert sokat beszélgetünk, és érzed a szeretetemet, megbízol bennem. Ez a helyzet Istennel is. Ha közel engedted magadhoz, beszélsz vele, hagyod, hogy ő is megszólítson, lassan érezni fogod a szeretetét, és megbízol benne. De amíg csak információid vannak róla, nem fogsz bízni.

Amíg csak hallgatod a prédikációt, addig csak unalmas, hosszú beszéd lesz, és nem az Ő szava, és nem fogod megérezni a szeretetét. Olyan, mint ha nem ismernél. Nem hívtál volna segítségül, ha nem ismersz. Sok ember nem is ismeri Istent, nem is hívja segítségül. Csak amikor elszállt a sárkánya, vagy fennakadt egy fán, vagy lezuhant és összetört. Akkor jött volna, és sorolta volna a veszteségeit. Például így: látta, mekkorát estem?! Hogy elragadta a szél a sárkányomat?! Mennyire összetört! És erre te mit válaszolnál, pap bácsi? Azt, hogy látom, hogy nem kért segítséget idejében. A katasztrófa törvényszerű volt. A sárkány a repülés törvényeinek engedelmeskedett, majd a gravitáció törvényének. Nincs ebben semmi törvényellenes. Az irányítás és az időzítés volt a gond. A vakondot nem hibáztathatjuk, ő is a biológiai törvényszerűségeknek engedelmeskedve túrta a vakondtúrát. A körültekintés hiánya figyelmetlenné tett, az önbizalom, ami elbizakodottságba ment át, volt a gond. Ezért kell Jézusra bízni életünket. Hadd szabályozza, milyen magasra szálljunk, anélkül hogy elszállnánk magunktól. Értem – válaszolta Kitti. És akkor a másikkal mi lesz? A másik kérdéssel? A bűnnel. Hozz egy darabot a madzagból, kérlek! Tépj le úgy másfél métert. Rendben. Addig én egy ágat vágtam, és megpucoltam leveleitől. Mire visszatért a zsineggel, én is elkészültem. Kezdetleges íjat fabrikáltam, aztán egy nyílvesszőt is. Tessék, itt az új játékom. Jaj, de klassz nyíl! A nyíl a vessző – pontosítottam. Próbáld eltalálni a fát! Megpróbálta, de nem sikerült. Gyere közelebb! Úgy sem. Görbe a nyílvessző. Igen. Tudom. Ezt akartam megmutatni. A kicsit görbe nyílvessző nem talál célba. A bűn azt jelenti, célt tévesztetni. Ennek következménye a rossz cselekedet. Hazugság, lopás, csalás, verekedés, ilyesmi. Azért teszel rosszat, mert bűnös vagy, nem attól leszel bűnös, mert rossz dolgokat csinálsz. Amikor megszületünk, már bennünk van ez. Nem látjuk Istent, nem érzékeljük a világát, idegenek vagyunk tőle, nem is bízunk és nem is hiszünk benne. Mindezt tanulnunk kell. A nyílvessző is ilyen görbe volt. Nem én görbítettem meg. De bicskával megfaragom, s akkor kiegyenesedik, vagy levágom a görbe részt. Tessék. Most már célba talált. Órákat töltöttünk a szabadban. Mintha a dolgok a helyükre kerültek volna. Ilyenkor az ég közelebb kerül a földhöz.

Kiskapus



Sarusi Mihály

SZALBEKÉK* (2.)

A KISIRATOST 1818-BAN ÚJRATELEPÍTŐ JELES CSALÁD EMLÉKÉRE

1736-tól a lippai sóház pénztárosa az elsőszülött *Salbeck* fiú, Jakab, Jakab-József. 1746. május 25-től az aradi Fellebbviteli Bíróság táblabírája. György Arad főszolgabírója lett, ő szerezte meg a már említett birtokokat, valamint az újabb nemesi oklevelet.

1739: Lippáról a ragály miatt Aradra költözik Sz. Jakab (Jakab-József: Máté fia) lippai kincstári sóhivatalnok.

1741: Makón a februári – Csanád vármegyei – főispáni beiktatáson jelenlévők közt volt „*Szalbeck* Jakab sóházi prefektus, Tompa újdonsült birtokosa”.

Miután Mária Terézia segítséget kér, a vármegye gyűlése „a legjelentősebb birtokosok terhére 13 lovas állít ki: a modenai uradalom 6, az Edelspacher család (Dombegyháza) 2, Bibics Jakab (Kovács háza) 2, *Szalbeck* Jakab (Tompa) 1, Tököli család (Kevermes, Tompa) 1, Száraz család (Komlós) 1”. *Szalbeck* gazdatisztje, Demetranko – másokhoz hasonlóan – 80 forinttal járul hozzá további 13 lovas állításához.

„...az aradi mészárosok 1741. már a megyéhez folyamodtak *Salbek* lippai sópénztárnok ellen, ki Aradon saját házában nyitott mészárszéket.”

1744. szeptemberben volt Arad vármegye nemesi fölkelése: *Szalbeck* József Jakab lippai sőtárnok 1 katonát ajánl.

1745: S. Jakab panaszt tesz, mert nemes létére a Lajtánál megvámolták.

1746-tól S. Jakab-(József) az aradi Fellebbviteli Bíróság táblabírája.

1747-ben *Salbeck* sőtárnok kérte 10 évre Lovrin (Lóránt) pusztát.

1754: Arad megye nemessége 7 birtokos (*Salbeck*, Forray, Edelspacher, Csernovics, Lengyel, Jósá, Kászonyi), 4 praedialista (Marczibányi, Andrásy, Thalheim, Muslay), 74 armalista (pl. Kiss János, Kiss Mátyás, Kiss Mihály...).

1756: Máriaradnán „A búcsújárások növekedése következtében ez a templom is szűknek bizonyulván, Abramovics Balázs guardian és plébá-

nos gyűjtést indított egy új és díszes egyház építésére. Ennek alapkövét 1756. június 7-én Rossi Kelemen kanonok, *Salbek* Jakab bántási tanácsos és Bacsin Jeromos guardian s nagy tömeg jelenlétében helyezte el.”

1758: Mihály halála Gyulafehérvárt.

1764: Az országgyűlésen Arad vármegye követei közt volt *Salbeck* Jakab. Az aradi főispán Fekete György grófon kívül követ az alsó- és felsőházban „három erős aulikus: így *Salbeck* Jakab, kit a természet megrészegett, pedig 'Ökör – minden tudja – a disznó szülötte'...” – áll az országgyűlés főurairól szerzett kézíratos gúnyiratban. Forray a másik 'aulikus' aradi követ.

Elhunyt S. Mátyás. „*Salbeck* Mátyás, petrisci (†Nagyvárad?, 1764. szept. 14.): választott püspök. – 1743–58: gyulafehérvári knk., nagyprép., 1759. IV. 1: váradi nagyprép. V. 15: dulcinói vál. pp. és Szt Henrikről nev. Apát.”

1767-ben fölszentelik a *Salbek* Jakab bántási tanácsos hozzájárulásával épült új radnai templomot.

1770: S. Ferenc halála.

1771: „Az Edelspacher örökösöknek pedig megtiltatott a *Szalbeck*-Edelspacher kuriában gulyát tartani és pálinkát égetni. Ugyanekkor Knezovics Pachomius görög keleti püspök az aradi területen fekvő majorjának a *Szalbeck* család által erőszakos elfoglalása ellen óvást tett.”

1776-tól szepesi püspök S. Károly.

1777: Sz. Károly (Jakab testvére) váci püspök, majd szepesi püspök ez évben „b. t. tanácsos lett”.

1778 után kerül a *Salbeck* család kezére a Petrisci völgy Corbestivel, Rossiával, Obirsiával, Vineștitel – Marospetres, Maroshollód, Rósa, Óborsa, Vám. Marospetrest Fábián szerint a török elől menekülő oláhok 1700-ban alapították, a petres/petrisci „kövesd”-et jelent. A *Salbeck* család (fakitermeléssel és korszerű állattartással foglalkozó) petrisci majorságához mintegy 430 hold szántó, 80 h kaszáló s mintegy 16.000 h erdő tartozott.

Híressé vált Szalbekék marospetresi nemesített ménese. Az uradalom központja Petres.

1780: „Visszakerülvén a kincstár birtokába, 1780 táján *Salbeck* György aradi főszolgabírónak adományoztatott más négy faluval együtt, melyeknek uradalmi központja Petris volt.”

1780–1784: az első katonai fölmérésen (illetve az arról készült számítógépes térképen) a mai Kisiratos körül ezek a helynevek láthatók: Kövernös ház (Kevermes), Lokos ház (Lökösháza), Kutos ház (Kutas/háza/), Macsa (Mácsa), Kis Kutos (Kurtics mellett, a mai ipartelep helyén), Kurtics, Szalas zu Kurtics (a későbbi Almásyiratos helyén), Pusztá Nagy Iratos, Pusztá Vizes, Dumegyháza (Dombegyház). A mai falu határában a Szall. zu *Szalbek* (*Szalbek*-szállás) és a Pusztá Szalbek név található, utóbbi az urasági szállástól délnyugatra.

A *Szalbek*-szállás megnevezésénél kettő s urasági épületek (jelei) láthatóak, talán udvarház gazdasági épületekkel. Szántó a falu mai területén egyedül délkeletre, Nagyiratos-pusztá alatt (előtt) található, a többi gyöp, legelő. *Szalbek*-szállás fölött, Kutas felé három épületből álló házcsoporthoz jelöl a térképész, az út ide a Kurticstól nyugatra haladó útból ágazik el délre. A *Szalbek*-szállás akár a legendák egy részének megfelelően a mai Szőlős-halomnál volt, akár e térkép szerint a később Snajdér-halomnak nevezett magaslatnál (a mesék a dombon álló kastélyról is tudnak), e pár épület a ma Faluhelyként emlegetett (Tódáson túli) határ-rész táján állhatott.

Halmot *Szalbek*-szállás mellett, a szállástól délkeletre a szántó előtt (ez lehet a későbbi Szőlős-halom?), kettőt Nagyiratos-pusztá szélén, egyet pedig *Szalbek*-pusztá végében jelöl a katonai térképész (esetleg ez lehet a Téglás-halom). Ez mindösszesen 5 (jelzett) halom. Meglepő módon a térképész Nagyiratos-tól délre jelöli a térképen Pusztá Kis Iratos-t (a Kisiratos-pusztát), és az alatt, egészen Varjas mellett Szall. zu Kis Iratos-t (Kisiratos-szállást) pár házzal, kerttel.

Márki megjegyzése, miszerint *Szalbek* György 1787-ben megvette Kisiratos-t „valamint Nagy-Iratos pusztá harmadrészét, melyekre már korábban kir. adományt szerzett”, igazolja az 1780–1784. között e tájt fölmérő térképészt, aki eszerint nem utólag írta oda *Szalbek* nevét az abroszára.

1784: a Hóra-lázadás egyik román rablóbandája folygyújtja *Salbeck*ék (*Szalbek* György Arad vármegyei járási főszolgabíró) petrisi/petresi kastélyát – ég Forrayék soborsini kastélya is, s elrabolják Forray alispánt. „A mozgalom Arad megyei átvitelében nagy szerepet játszott Ion Lupenci, a

petrisi *Szalbek* uradalom hajdúja. A zámi görögkeleti pap szerint Lupenci azt állította magáról, 'én vagyok a második Horea'...' (Még egy zshivány!) (...vezér.)

„1784. november 7-én az oláhok kirabolták s fölégették a petrisi kastélyt, mire *Salbeck* az egész uradalmat tisztartójának, Vitkay Pálnak, évi 4.000 frtért bérbe adta.”

Más fogalmazásban ugyanaz: „Horea felkelői, Ioan Lucaciú vezetésével eljutottak a Maros völgyébe is 1784. november 6-án. Soborsint és környékét feldúlták. Ilyen körülmények között sok más kastély és uradalom is hasonló sorsra került, sokat felgyújtottak. A marospetresi *Salbeck* család-birtok is ugyanarra a sorsra jutott.”

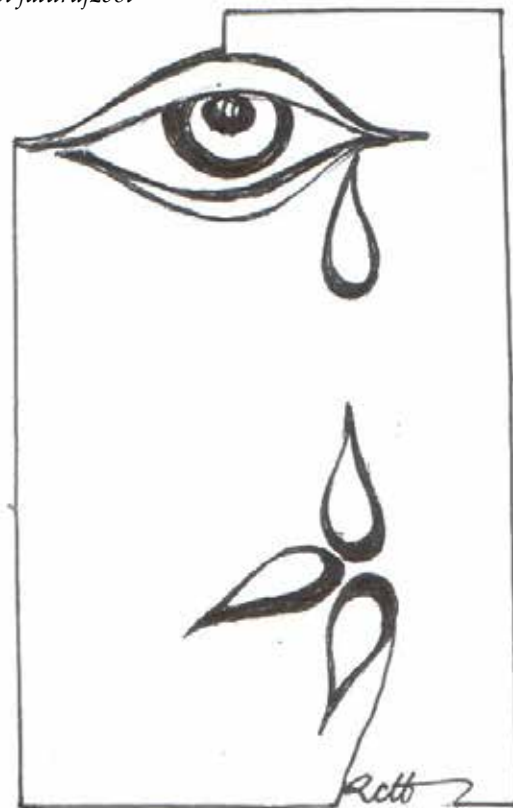
Kastélyának folygyújtása után *Szalbek* György petresi „birtokát bérbe adván, megvette 4000 frtért Nagyiratos község csanádmegyei részét s megalapította *Szalbek*-Iratost, a mai Kisiratos községet... A férfiág kihalása után (1861) a többi birtokok is idegen kézre jutottak.”

Salbek György képviseli a *Szalbek*-családot az aradi megyegyűlésen.

Petrisen *Salbek*ék vadászkertjét emlegetik.

Ebben az évben megy feleségül Nagy Teréz, *Salbek* Zsófia és Csatári Nagy János erdélyi kamarai igazgató s tanácsos leánya Forray András aradi főjegyzőhöz. (Tehát nem véletlen Iratos-pusztá *Szalbek*- és Forray-kézre kerülése...)

*Részlet a Kisiratosról szóló LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című írói falurajzból



Kettő Groza János grafikája



AZ ARADI TURIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE (2.)



Aradon 1879-ben alakul meg az Aradi Tornaegyesület (ATE), melynek a következő osztályai vannak: torna, atlétika, vívás, céllövészet és turizmus. Ezt a dátumot tekintjük a turistamozgalom kezdetének tájainkon. Elnöknek választották Dr. Robitsek Ágostont, alelnöknek Dr. Sallai Bélát, bizottsági igazgátónak pedig Nagy Sándort. Megalakulásakor az egyesületnek 79 tagja volt.

1880-ban egy versenyszerű menetelést szerveztek Aradról Radnára – a második helyért járó érme a szerző birtokában van. Érdekes megemlíteni, hogy 1889 januárjában 190 volt a tagok száma. Az 1894-es beszámolóból kitűnik, hogy ekkor már 224-re nőtt az egyesület tagjainak a száma, akik 18 kiránduláson vettek részt, összesen 748 km-t teljesítve 106 taggal és 20 rokon-szenvezővel. Ezeken a túrákon átlagban 6-8 személy vett részt.

Meg kell említenünk, hogy 1896-ban az első athéni olimpiai játékokon ketten is képviselték az Aradi Tornaegyesület: Alt János (vívás) és Ternajgó László (lövészet).

– 1881. jan. 12-én megalakul Szebenben az Erdélyi Kárpát Klub (l. Fotó 1)

– 1888-ban megalakul a Magyar Turisták Egyesülete (l. Fotó 2)

– 1891. jan. 1-jén először alakul meg Bukarestben egy turista jellegű egyesület, a Kirándulók Köre (l. Fotó 3)

– 1891. jan. 11-én megalakul az Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsváron (l. Fotó 4), majd ugyanebben az évben Nagyváradon a Bihari Kárpát Egyesület.



– 1892. márc. 14-én Oravicabányán jön létre a Délvidéki Kárpát Egyesület (l. Fotó 5)

– 1895. márc. 13-án Temesváron is megalakul a Délvidéki Kárpát Egyesület

1895-ben Arad egy küldöttséggel képviseltette magát a Budapesti Turisztikai Kongresszuson. 1899-ben egy Gajna-hegyi leányvásár alkalmával vetődött fel az az ötlet, hogy alakítsanak Aradon is egy turistaegyesületet. Ebben a csoportban vett részt Kádas Antal, az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak titkára, Szilágy György, az Aradi Tornaegyesület titkára és felesége, Deniffei Ferenc és felesége, valamint Dr. Schmidt János. Augusztus hó végén egy pár aradi újságban meg is jelentetik szándékukat, de a felhívás nem ébreszti fel az aradiak érdeklődését. Egy hónappal később megismétlik a hirdetést. Ekkor már (1899. november 11.) 126 érdeklődő részvételével elkészül az alapító levél, amit elküldenek Budapestre a Belügyminisztériumhoz jóváhagyás végett. A válasz nem késik és 1899. nov. 21-én megalakul az Arad-hegyvidéki Turista Egyesület (l. Fotó 6), melynek elnöke Tedeschi Viktor (1855. 05. 22.–191...) (l. Fotó 7), titkára pedig Kádas Kálmán (1851–1910?). (l. Fotó 8)

A fenti összegzések után az aradi turizmus történetét három fejezetre tagolva szeretném bemutatni:

I. fejezet 1899–1918

II. fejezet 1919–1946

III. fejezet 1947–2015



Fotó 1



Fotó 2



Fotó 3



Fotó 4



Fotó 5



Fotó 6

I. fejezet 1879–1918

Az Arad-hegyvidéki Turista Egyesület megkezdte működését, a belső szervezést és a feladatok elosztását. Megszerkesztik az egyesület alapszabályzatát. Ebből egy pár pont:

1. Bárki tagja lehet az egyesületnek nemzetiségre és vallásra való tekintet nélkül.

2. A kirándulásokat csoportosan hajtjuk végre vagy legalábbis legkevesebb két személy jelenlétében.

3. Minden hónapra össze lesz állítva a kirándulások terve és a vezető neve.

4. Nyilvántartásba vétetnek a kirándulások és a résztvevők száma.

5. A kirándulásokkal kapcsolatos tudnivalók ki lesznek függesztve a forgalmasabb utcákban, valamint a megyei településeken, feltüntetve a kirándulás helyét és vezetőjének nevét.

6. Ki kell függeszteni Arad és környékének térképét, hogy mindenki láthassa a kirándulás helyét.

7. Az egyesület zászlajának színei: fehér-világoskék (derült ég színe).

1900-ban 14 kirándulást jegyeztek fel, amelyeken 250 személy vett részt. A következő helyeket látogatták meg: Világos vára, Kecskés-csúcs, Radna és környéke, Solymos vára, Kladova völgye, a Csálai erdő és a török vár, a Bodrogi kolostor, Menyháza fürdő és környéke, ahol maga Czárán Gyula, az egyesület tiszteletbeli elnöke fogadta őket, és aki vezetőként bemutatta a környék szépségeit.

Túrázni mentek még a Duna–Kazán–szoros–Orsova vonalon, Ada-Kaleh szigetére, Petrozsényba és környékére, valamint a Retyezát-hegységbe. Ezeken a kirándulásokon nagy segítségükre voltak a környékbeli lakosok, akik szállással is tudtak szolgálni.

Vásárhelyi Béla, az Arad–Csanádi Vasúti Társaság igazgatója és Kádas Kálmán titkár az egyesület tudomására hozza, hogy a 3691/1900-as számú okiratra hivatkozva 33%-os árengedményt adnak a vonattal utazó tagoknak, azzal a feltétellel, hogy a csoport létszáma ne legyen kevesebb, mint három személy.

Az 1901. február 7-i rendkívüli gyűlésen Tedeschi Viktor összefoglalta az 1900-as év eredményeit: 250 személy, akik részt vettek a túrákon (207 férfi, 43 hölgy), gyalog megtett 220 km, 648 km vonattal, 38 km lóháton, összesen 900 km. A könyvtár és térképtár elérte a 157 darabszámot. Külön köszönet illeti a Kölcsey Társaságot az AHTE-t illető támogatásért. Úgyszintén külön köszönet illeti Czárán Gyulát a közreműködéséért és a hű odaadásáért, amiért jogosan kapta meg az EKE-től a Tiszteletbeli Elnöki Okiratot a Bihar-hegységben végzett munkájáért (sajnos ez az okirat a második világháború alatt eltűnt).

Ugyanezen a gyűlésen nyilvánítják ki azt a szándékot, hogy kössék össze a Zaránd-hegységet a Bihar-hegységgel, tudván azt, hogy a Gajna-hegy (1486 m) az aradiak büszkesége (mai napig is Arad megye része). Ugyanakkor ötletként felvetik egy menedékház építését a Gajna-csúcs alatt, amit végül elnapolnak. További napirendi ponton szerepelt az egyesület elnevezésének megváltoztatása Arad-hegyvidéki Turista Egyesület (AHTE) helyett a következőre: Aradi Turista Egyesület (ATE).

1902-ben kiadták az 1901–1902-es évkönyvet. Ebben megjelenik a Zaránd- és a Béli-hegység leírása turistaszemmel nézve, Lejtényi Sándor (l. Fotó 9) torna- és földrajztanár tollából.

A Zaránd-hegység négy részre tagolható:

1. Dombos vidék, 29 km hosszúságban

2. Hegycsúcsok, hegygerinc Világostól a Hidegcsúcson túl egészen Nádasig, pontosabban a Debela Gora-csúcsig, 25 km hosszúságban

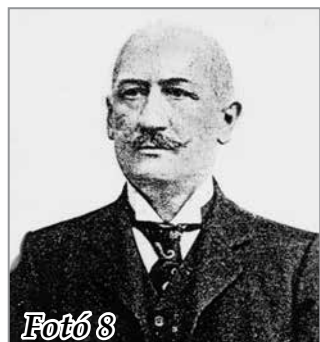
3. Debela Gora-csúcs–Drocsa-csúcs–Madarsák (Mădrigești)–Marosszlátina (Slatina) 25 km

4. Madarsák (Mădrigești)–Marosszlátina (Slatina)–Petrosz-csúcs (Petrosz domb)

Az év végén, 1902. dec. 3-án az évertékelő gyűlésen kijelentik, hogy nagyon gyenge tevékenység volt, csak 6 kirándulást szerveztek, amelyeken 72 személy vett részt (55 férfi és 17 hölgy), 40 km-t gyalogoltak, 1.000 km-t tettek meg vonattal, 52 km-t autóval (összesen 1.292 km). Az egye-



Fotó 7



Fotó 8



Fotó 9



Fotó 10

sületnek van 3 tiszteletbeli tagja, 4 alapító tagja és 168 rendes tagja.

Az 1903-as év szintén gyenge volt, az egyesület 8 kirándulást tudott felmutatni 184 résztvevővel, 170 km-t tettek meg gyalog, valamint 900 km-t vonattal. A legfontosabb momentum az egyesület új elnevezésének véglegesítése volt, AHTE helyett ATE – Aradi Turista Egyesület (l. Fotó 10).

Az 1904-es közgyűlés azzal a kijelentéssel kezdődik, hogy az „egyesület nem szűnt meg, csak alszik.” Ezt cáfolandó a tagok mozgásba lendülnek, megoldják a felmerülő problémákat, és év végén látható is az eredmény: 15 kirándulás 248 személlyel, ezekből 132 személy első alkalommal vett részt. Gyalog megtett kilométerek száma 170, 2.650 vonattal, 314 személygépkocsival, 38 km lóháton, valamint 2 km hajóval, összesen 3.482 km,

ami a legjobb évet jelenti az egyesület alapítása óta.

Egy ilyen gazdag év után az 1905-ös még aktívabbnak kíváncsodik, ami az újságokban megjelenő reklámkampánynak is köszönhető. Az év végi beszámolóból kitűnik, hogy 15 kiránduláson 570 személy vett részt (350 férfi és 214 hölgy), ezekből 89 új tag. Gyalog megtett 548 km, 6.825 vonattal, 396 autóval, összesen 7.769 km. El kell ismerni, hogy az egyesület öt éves fennállása óta ez volt a leggyümölcsözőbb év.

Az 1906-os év Czárán Gyula halálhírével kezdődik.

Fordította:

Siska-Szabó Zoltán

(folytatjuk)



Puskel Péter

„APPENDIX” EGY HAJDANI ARADI HEGEDŰMŰVÉSZ PORTRÉJÁHOZ

A *Szövetség* decemberi, jubileumi számában Ujj János barátom Weil Magda aradi hegedűművész már-már elfelejtett művészi pályáját elevenítette fel. Jómagam is írtam róla, jó pár évvel ezelőtt. (*Elfelejtett művészek, Nyugati Jelen*, 2009. május 5.) Mégpedig városunk két másik jeles hegedűvirtuóza, a karmesterként is világhírnévre szert tevő és matuzsálemi kort elérő Telmányi Emil (1892–1988) és az 1920-ban, Isztambulban letelepedő és onnan a világ nagy koncertpódiumaira meghívott Berger Károly hegedűvirtuózok társaságában. Ők hárman (természetesen, külön-külön) Európa távolabbi sarkaiba is elvitték Arad hírét.

Kedves kollégám írását szeretném kiegészíteni néhány birtokomban lévő adattal.

Weil Magda szépen ívelő karrierjének csúcsa volt a lipcsei Gewandhaus koncertteremben előadott Brahms-hegedűverseny. Ezen a koncerten a tulajdonában lévő, 1671-ben készített, csodálatos hangú és mesés vagyont érő Amati hegedűt szólaltatta meg.

A művésznő 1922-ben férjhez ment Kleinhandler Ábrahám (Ábris) textilgyári igazgatóhoz, az aradi gazdasági élet egyik kimagasló alakjához,

Neuman Károly iparbárához. Ettől kezdve már ritkában lépett fel külföldön, noha egymás után érkeztek a megtisztelő meghívások.

Férjével a Mircea Stănescu 6. szám alatti luxusvillában laktak.

A Maros 1932-es pusztító áradása után a károk enyhítésére rendezett jótékonyági hangversenyen láthatta a Kultúrpalota pódiumán, és csodálhatta játékát az aradi közönség.

A nagy törés pályájában és lelki világában akkor következett be, amikor férje 1942 elején váratlanul elhunyt. A megtört özvegy nem sokkal élte túl ezt a családi tragédiát. Férje elvesztése után pár héttel öngyilkos lett. Díszes sírhelye a Mosóczytelepi neológ zsidó temetőben látható.

Végrendeletében vagyónának javát közcélokra hagyta. Csakhogy közbeszólt minden borzalmával a második világháború.

Weil Magda csodálatos hangú mesterhegedűjének sorsáról nincs tudomásom. Csak merem remélni, hogy avatott kezekbe került, és nem semmisült meg a nemes hangszer.

Hátha a nálamnál idősebb aradiak még teljesebbé tudják tenni a képet...



Siska-Szabó Zoltán

RÉGI ÉS ÚJ ARAD (10.)





Dr. Perneki-Simonsits István

A MEGRENDEZETT FORRADALOM

– *FORRADALOM MEGRENDELÉSRE* –

Ott álltam a műtőasztalnál. Féltem, talán meg is ijedtem, de a munkámat elvégeztem. Közben figyeltem, gondolkodtam, kérdéseket fogalmaztam meg. Jegyzeteket is készítettem. Most emlékezem. Kérem az olvasókat, tekintsenek hiteles tanúnak. Ezeket a történeteket lényegében csak én írhattam meg.

Immár több tíz év távlatából visszatekintve nem kétséges, hogy Romániában az a réteg, amely a Ceaușescu bukása után hatalomra került, már korábban készült az „államcsínyre”. Ezt egyébként a megrendezett „karikatúra-tárgyaláson” maga Ceaușescu többször is állította.

Mivel ez a réteg, amely majdnem mindent megkapott a Ceaușescu-féle rendszertől – például Walter Roman fia, Petre Roman, de még Ion Iliescu kegyvesztettsége sem volt véresen komoly – nem állhatott át csak úgy, nagy hirtelen, ukmukfukk „egy” másik oldalra, előbb magukból hőseket kellett kreálniuk, különben nem fogadta volna el őket hiteles vezetőknek a nép.

Mennyire színpadiasan hatott, amikor a televízió egyenes adásban közvetítette a Palota téri nagy csoportosulást, ahol legalább 30-40 ezer ember tolongott. Lövöldözni kezdtek, de nem a kivilágított erkélyt lőtték, ahol a „forradalmárok” voltak, hanem az egyetemi könyvtárat. Ott, akkor, senki sem tartózkodott.

Nekem már akkor nem tetszett valami. Ceaușescu már elfutott. Este fél kilenc tájban hazatelefonált kórházunk telefonistája. Kérte, azonnal menjek be a kórházba, mert éjfélkor lőni fognak, a sebészekre szükség lesz.

Az első reakcióm a megdöbbenés volt. Majd rákérdeztem:

– Honnan veszi ezt?

– A néptanáctól hívtak, onnan az információ.

A kisördög nem hagyott nyugodni, felhívtam a néptanácsnál szolgálatot teljesítő telefonos ismerősimet, aki megerősítette a hírt, és hozzátette, őket Bukarest „értésítette”. Az egésznek olyan parancs íze volt.

Bevágtam magam a 4 éves „dákwagenbe”, hogy minél hamarabb beérjek. A normálisan 15 perces út majdnem egy órát vett igénybe. A tömeg meg-

szállta az utakat, mindenki ölelkezett, a városháza terén 10-15 ezres tömeg hallgatta a szónokok spontán beszédeit. Csak nagy kerülővel értem be a kórházba.

Az udvar hangyabolyhoz hasonlított. Teherautók, Trabantok, Wartburgok, Ladák... valamennyien magyar rendszámmal. Elképesztő zűrzavar. A felvonó előtt utolért az igazgatónő utánam szalasztott lihegő titkárnöje. Kérte, menjek az irodába, tolmácsra van szükség. Az irodában igen vegyes társaságot találtam. Néhány magyar szót makogó elvtárs kiadta magát tolmácsnak. Hirtelen nem tudtam, mit is akarnak, mit kellene tolmácsolnom, olyan nagy volt a zűrzavar. Lassan tisztulni kezdett a kép. A magyar küldöttség tagja volt Magyar Bálint és Rajk László, valamint a cigány kisebbség részéről egy körszakállat viselő férfi, akinek a nevére már nem emlékszem. A hódmezővásárhelyieket egy alacsony, szőke, szimpatikus ember vezette. Ő azonosította Tóth Sándor holttestét.

Amikor megérkeztem, a fő problémát az a 3-4 tonna hús elhelyezése jelentette, ami egy hűtőkoszival érkezett Magyarországról. Szerencsémre bejött az irodába a hazafias gárda parancsnoka, aki magyar volt, így azonnal ráruháztam a tolmács szerepét.

Mielőtt fölmentem volna az osztályra, tüzetesebben körülnéztem, kik is vannak az udvaron. Megmaradt bennem néhány egyszerű ember alakja. Egy budapesti pék bepakolta az aznap délből sült kenyeret, ezt hozta el az aradi kórháznak. Egy trabantos nő lisztet hozott. A teherautókról tartós élelmiszereket, gyógyszeres dobozokat pakoltak le.

Az udvaron megjelent egy kételtű, páncélozott jármű, rajnyi kiskatonával, akik néhány napja vonultak be. Parancsuk volt a kórház megvédé-

sére. Tartottak a „terroristák” támadásától. A főhadnagy az épület négy sarkához kiállított egy-egy katonát. Elképedtem. Szinte lehetetlen volt meggyőzni a parancsnokot, hogy ezeket a tapasztalatlan gyerekeket, ha valóban lesz támadás, céltablának állítja ki. Hozza be őket az épületbe, ott foglaljanak el védettebb lőállásokat. Korábbi katonai rangomra hivatkozva értem csak el, hogy védett állásokat keressünk ijedt csapatának.

Éjfél felé járt az idő, amikor megjelentek a város fölött az első nyomjelzős lövedékek. „Valaki” a szembeni, építés alatt álló, 10 emeletes panelből megeresztett egy könnyűgéppuska-sorozatot – a hangból ítélve – a kórház kapuja irányába. Egy kis idő elteltével sorozatot kapott az első emeleti bal oldali szárny és a sarkon lévő irodák is.

Nem sérült meg senki.

A városból éjfél után katonai mentő hozta az első sebesültet, egy Almen Werner nevű kiskatonát. Fejlövést kapott. A Maros túloldaláról lőtték a kaszárnya bejárat kapuját, akkor sebesült meg. Még egy éjszakát élt az intenzív osztályon.

Mikor a mentő áthaladt a Maros-hídon, egy sorozattal kilőtték a jármű ablakait, de nem találták el a benne ülőket. Dolgavégeztével, az ezred orvosa visszafordult a kaszárnyába. A bejáratnál álló kételtű járműből egy sorozatot lőtték rá. Ki és miért? Állítólag az ezred orvosa ott volt a temesvári vérengzésen, és túl sokat tudott. A gépkocsivezető kiskatona a helyszínen meghalt, az ezredorvosnak pedig ellőtték az egyik lábát. Őt a második sorozat sebesítette meg, amely egy kételtű 12 mm-es géppuskájából származhatott.

A fegyverropogás kisebb-nagyobb szünetekkel egész éjjel tartott. Reggelig 14 sebesültet hoztak be.

Tóth Sándor azonosítása, valamint a halálos lövés feltérképezése meglehetősen sokáig elhúzódott. A bemeneti nyílás a nyakszirt környékén volt, a golyó a medence felé roncsolta a mellkasi és a hasi szervek nagy részét. Mikor másnap behozták a teherautóját, látszott, hogy felülről lőtték rá, a golyó a kabintetőn át hatolt be. Az átlőtt első lökhárító, ami egy U alakú lemez, szinte még a lövés szögét is elárulta, mivel a felső meg az alsó lemezt is átjárta a különös utat bejárt lövedék. Ott, ahol megtalálták a teherautót, a várhídra való felmeneti úton, a sarkon, csak egy olyan épület van, ami emeletes. Ebben pedig a titkosrendőrség különböző rangú tagjai laktak. A tető magassága kb. 14 méter az út szintjétől.

Az éjszaka folyamán a halottak és a sebesültek számbavételét, ellátását az előírásoknak megfelelően elvégeztük. Én egy hátulról meglőtt, 50 év

körüli férfit operáltam éjjel fél kettő tájban. Életben maradt, de még a mai napig sem tudtam meg a nevét.

A másik két műtőben is folyt a munka, egy tüdőlövést csöveztek be. A műtőt reggelre meghalt. A szájszész kolléga áthívott, kért, hogy gégemetszést végezzek egy hatalmas nyaki hematoma sebesültnek. A kiskatona életben maradt apró arcdeformitásokkal.

Hajnali 4 óra lehetett, mikor a mentők három „sebesült” rendőrt hoztak be. Egy sor kérdőjel vetődött fel bennem.

A három beszállított „sebesült” közül kettő már halott volt; az egyiknek a nyaki lőtt sebe körül puskaporos kört fedeztem fel – a lövés 50 centiméteren belülről esett –; a másik halott rendőr, aki állítólag ülőhelyzetben volt a terepjáróban, egy sorozatot kapott. A lövésnyomok 10 cm távolságokban a nyaktól a sarkáig egy vonalban voltak. Nem hiszem, hogy valaki ilyen mértani pontossággal tud lőni egy ülő helyzetben lévő célpontra. A 10-10 centiméteres golyónyomközök 2-3 méter lövési távolságra utaltak.

Az életben maradt harmadik sebesült nevét megjegyeztem: Clepe altiszt volt. Az ortopéd kollégával bő 3 órát küzdöttünk az életéért. A jobb térde és a jobb válla volt ellőve. Nem részletezem a műtétet, csupán két dologra utalok.

Egy olyan típusú golyót operáltam ki a vállízületéből, amelyet még nem láttam. A lövedéket a steril területről kivettem a műtőasztal melletti anesztes asztalkára, hogy később majd tüzetesebben megvizsgáljuk, mivel nem rézből, hanem valami fehér ezüstös anyagból volt.

A műtét alatt öt ember – kolléga – járt a műtőben, a golyó eltűnt.

Miért? Kinek, minek kellett eltüntetni?

Mikor rákérdeztem, mindenki tagadott, nem is látták, fel se figyeltek rá, pedig elég bő kommentárt fűztem hozzá, mikor megtaláltam a vállízületben a golyót.

A térdízület roncsolását egy beresztelt, kereszt alakúra kinyílt golyó okozta. Olyan nagy mértékben károsította a csont-ér-ideg képleteket, hogy combközépből amputálni kellett a lábat. Ezt a típusú „dum-dum” elnevezésű golyót nemzetközi egyezmények is tiltják a hadviselésben. Az már a sors fintora, hogy ez a lövedék is eltűnt, pedig az ortopéd kolléga a köpenye zsebébe tette.

A hajnal, a fény, a lövöldözés megszűntét hozta.

Csak a sötét volt alkalmas a forradalomra.

A nappal sem maradt el nagyon, egy csomó tragikomikus eseményt produkált.

A városi rendőrparancsnokot láttuk hason fekve az egyik kórteremben, egy marcona kinézetű egyén vallatta.

Néhány óra múlva újabb jelenet.

Egy katonai terepjáróba 4-5 személyt tuszkoltak be bilincsbe verve.

Kik voltak? A mai napig sem tudom.

Hogyan kerültek a kórházba? Örök rejtély maradt.

Estére jelezték, erősítés érkezik, egy másik garizonból jönnek katonák.

Ki ellen kell az erősítés? Egyáltalán hol van az ellenség? Hol rejtőzködnek a terroristák?

A kórházba csak egy gyanús egyént hozott be a mentő, akinek három rétegű volt az öltözete, s három személyi igazolvánnyal rendelkezett. Váll-lövessel hozták be, hajnalban valaki elvitte a kórteremből. Ezt sem értettem akkor... most sem. Egy katonákkal, hazafias gárdistákkal őrzött kórházból hogyan lehet valakit csak úgy, egyszerűen kivinni, kicsempészni?

Nos, estére meg is jött az erősítés. Az éppen bevonult kiskatonákat felrakták egy ponyvával letakart teherautóra – álcázás céljából!? –, s kerülő úton a Maros bal oldalán jöttek be Aradra. Miután áthaladtak a Temesvár felé vezető hídon, s rátértek a 10 emeletes panelházakkal szegélyezett széles útra, az első panel tetejéről valaki egy

gépfegyversorozattal végigpásztázta a menetoszlopot. Eredmény: 4 súlyos sebesült, kettő közülük meghalt.

Vasárnapra elfogyott a puska. Az utolsó sebesült egy saroklövéses volt. A szülészeti udvarán téblábolt egy beteglátogató, s „valaki” rálőtt.

Mikor vasárnap délből végre hazamentem, a temesvári út panelházainak felső szintjei igencsak ki voltak cifrázva a válaszlövéspektől. A híd közelében egy magánházban, ahol egy magas rangú szekus tiszt lakott, egy gránátvető lövedéke torzította el az emeleti szárnyat.

A Maros-parton, közvetlenül a víz mellett, a szomorúfüzek tövében, a gyerekek sokáig gyűjtötték a töltényhüvelyeket.

Ki kire lőtt? És miért? – nem először kértem.

Miért kellett meghalni azoknak az ártatlan, még puskaport sem szagolt, kiképzetlen kiskatonáknak, akik 10-14 napja vonultak be?

Nem értettem meg ezt, s gondolom, soha nem is fogom.

Egy valami biztos: minden elsütött fegyver mögött volt valaki, aki meghúzta a ravaszt. Az ő arcukat soha nem fogjuk megismerni. Azt sem tudjuk meg, kinek a parancsára cselekedtek.

Ezt a „forradalmat” is, valaki parancsára, „csinálni” kellett.



Koreck Aladár

IN MEMORIAM CRISTEA MILOS

Cristea Milos Arad szerelmese, igazi lokálpatrióta volt, aki csodálta ennek a városnak emblemikus és kevésbé emblemikus épületeit és sugárútját a színháztól a Hegyalja térig, amihez hasonló csak Európa nagyvárosaiban található. A 19. század végén, de még a 20. század elején is Arad óriási fejlődésen ment keresztül köszönhetően az akkori városvezetésnek, elsődlegesen a polgármestereknek, de a városatyáknak is, akik megtalálták azon zseniális építészeket és szobrászokat, akik örök értékű alkotásokkal gazdagították a várost.

Ekkor épültek a gyönyörű paloták, amelyeknek száma meghaladja a húszat. Megemlíti a következőket: Szántay-palota, Neumann-palota,

Bohus-palota, Csanádi-palota, és hozzátehetjük még az 1913-ban átadott Kultúrpalotát, valamint a város nagy állomását. Ma már elképzelni sem tudjuk, hogy mi lett volna Aradból, ha a világégés nem vet véget ennek a hihetetlen fejlődésnek.

Milos elégedetlen volt a város fejlődésével. Nem nyugodott bele, mivel úgy érezte, gondolta és hangoztatta is, hogy Aradnak különleges fekvése van az Alföld szélén, közel a Zaránd-hegységhez, de elsődlegesen a Maros folyónak köszönhetően, ami szinte körülöleli a várost, ugyanakkor a bal parton fekszik épen maradt erődítménye, az aradi vár.

Mint nagy elődei, Cristea Milos is adott városunknak jellegzetes épületeket a 20. század közepének stílusában.

Kivételes igazságérzetének köszönhető, hogy nagyon tisztelte elődeit, elismerte tehetségüket, s tette ezt egy olyan időben, amikor ritkán akadt még a jobb érzésű román intellektuelek között is valaki, aki megemlítette volna a hajdani városvezetőket és építészeket... ha máskor nem, legalább megemlékezéseken.

Kedvencei közé tartozott Salacz Gyula polgármester és Szántay Lajos műépítész. Ez utóbbit és Tabakovits Emil műépítészt mestereinek tartotta.

Kiváló jellem volt, aki csak az embert nézte, így kisszámú baráti körében néhány magyar és német is szerepelt, köztük a bátyám és én is.

A sok évtizedes építészeti sivárság után Cristea Milos volt az egyetlen talán, akinek megjelenése, aktivitása, nagy tehetsége, de főleg munkái reményeket keltettek a város szerelmesei körében.

A kezdeti megvalósítások jelezték tehetségét, s bár ezeknek vonzaniuk kellett volna újabb és újabb megbízásokat, ez nem így történt. Még a forradalom után sem változott a helyzet, igaz, hogy akkor már szörnyű betegsége is beárnyékolta a sorsát. De azon évtized káosza és gyenge vezetése sem kedvezett neki. Így életműve torzó maradt.

Milos 1931-ben egy aradi szerb nemzetiségű polgári családban született. A szerb elemi iskola elvégzése után a Moise Nicoarăban érettségizett, majd a Bukaresti Műépítészeti Egyetemen diplomázott.

Nagy lehetőségei voltak, de szülővárosa iránt érzett szeretete hazahozta azon szándékkal, hogy megpróbálja a pangó építészeti helyzet ellenére is folytatni a nagy elődök munkáját, akik sorába számolta Silvestru Rafiroiu műépítészt is.

Már az első évek sem voltak biztatóak, hiszen Arad épp ebben az időszakban kapott egy halálosnak látszó döfést, a rajonná válást. A bukaresti és temesvári kommunista maffia a város határhoz való közelsége miatt váratlan puccsal megszüntette Arad regionális besorolását.

Csak a helyzet tragikomédiáját illusztrálандó említem, hogy kolozsvári egyetemistaként kollégáim azzal ugrattak, hogy nemsokára a városháza tere előtt fel fogják szedni a köveket és az aszfaltot, hogy Temesvárra vigyék. Sajnos a következő tizenöt év majdnem beváltotta ezt a tréfás fenyegetést.

A fennálló körülmények ellenére, nagy akaraterővel mégis megkezdte munkáját Milos. Összefogva néhány jóhiszemű társával, kiharcoltak egy tervezőirodát, hogy folytatódhassanak az urba-

nizációs munkálatok, s hogy tehessenek valamit Arad régi épületei állagának megmentéséért.

Arad turisztikai adottságai messze Temesvár felett voltak mindig, amit még Bukarest is elismert, és pénzt biztosított turisztikai létesítményekre és szállodákra. Így kapott Milos egy neki való feladatot: az Astoria Hotel megtervezését. Éjt nappallá téve dolgozott a terven, és ahogy nőtt a tizenkét emeletes, akkoriban szinte egyedülálló modern szuperhotel, egyre több időt töltött az építőtelepen is.

Kitűnő érzékkel választotta meg a hotel helyét a sugárúton, anélkül hogy megbontotta volna annak harmóniáját, és sikerült létrehoznia egy új miniteret.

Csak a végleges átadás után vált nyilvánvalóvá, hogy a romániai szállodaépítésben, megelőzve a tengerpartot, új stílus jött létre, ami rövid időn belül irányművé lett.



Összhangban a fentiekkel, egy új, nagyszabású tervvel rukkolt elő, amivel emelni lehetett volna a sugárút különlegességét.

Igy jött létre a Libelula komplexum, kihasználva a hely előnyeit és a modern trendet a lakásépítésben, meg az üzleti célok felértékelődését. Egy olyan művet akart alkotni, ami talán szintén új iskolát szül.

Igy jött létre a tízemeletes impozáns lakóház-épület, amelynek földszinti része kereskedelmi és vendéglátói helyiségeket foglalt magába, ugyanakkor az épület előcsarnokába egy mozibejáratot tervezett; a mozi külön épületbe került. Szívügye volt ez a terv, de ekkor villámcsapásként érte az, hogy a „suszter” parancsára betiltották az erkélyek alkalmazását, amik tulajdonképpen ezen különleges épület díszei lettek volna. Kétségbeesetten küzdött, de nem volt apelláta, és végül csak annyit ért el, hogy az épület oldalsó részein keskeny balkonokat helyezhessen el.

A tilalom a nagy felháborodás miatt egy idő után megszűnt, de ez már nem segített ezen az

épületen. Milos úgy tervezte, hogy itt fog lakni családotul; rávették, hogy be is költözzön.

Miután építettem néhány társammal egy önköltségből kivitelezett villablokkot, a Libelula blokktól nem messze, szomszédok lettünk, és így többször beszélgethettünk.

Ezek után következett egyik legnagyobb kihívása, a paulisi emlékmű építészeti részének megtervezése, amit országos versenyen nyert el.

Elhatározta, hogy új irányzatot fog elindítani a sok sikerületlen, szocreál hősi „monumentum” elburjánzásának megakadályozására. Ezek közé sorolta a Szabadság téri emlékművet is, felhánytorgatva a „szovjet géppisztolyt”, amelyet egyetlen román katona se viselt sohasem. A fentiek zálogát egy különleges hatású betonban látta, ami akkoriban jött divatba Európa-szerte. Ez az „apparents beton”, magyarul látványbeton néven egyre több helyen utat nyert. Ez nem igényelt semmilyen más anyagot a betonon kívül.

Az addigi felület-betonokkal kapcsolatos együttműködésünkre alapozva megkért, hogy dolgozzak ki egy ilyen betontechnológiát.

Abban az időben építettek a németek Orsován a lerombolt katolikus templom helyébe egy szintiszta látványbeton istenházát. A barátom megkért, hogy menjünk együtt Orsovára, hogy jobban megismerhessük és alkalmazhassuk a speciális betont, ami meg is történt.

A mű nagy műszaki és művészeti sikert hozott, ami köszönhető volt az általam biztosított sváb ácsoknak is.

Egy másik nagy hatású munkája az aradi színház homlokzatának újratervezése volt, ami helyettesítette a legutolsó tűzvész utáni kevésbé sikerült megoldást.

A hetvenes években végre lehetőséget kapott az akkoriban alapított temesvári műépítészeti fakultáson előadó tanári pozíció elfoglalására, így hozzájárulhatott egy új építészgeneráció megszületéséhez.

Ugyanakkor fontos munkákat is rábíztak, de egyelőre csak a rohamléptekben táguló nagyváros új blokknegyedeinek kialakításában.

Ekkorra már világossá vált, hogy pályafutásának újabb megvalósításai csak Arad elhagyásával jöhetnek létre, Bukarestbe vagy Temesvárra való letelepedéssel. A nagy országos műépítészeti munkák versenytárgyalásainak megnyerése aradiként csaknem lehetetlenné vált. Töretlen hűsége szülővárosához megakadályozta ezeket a lehetőségeket.

Temesvárral kapcsolatban is félmegoldást választott, amikor napi ingázáshoz folyamodott, ami

legtöbbször autóstoppal történt. Ez megakadályozta az egyetemi előmenetelben, de a nagyobb munkálatokban való részvételben is.

Végül visszatért Aradra, de ezúttal véglegesen. Ezen önpusztító magatartásához az is hozzájárult, hogy szerelmes volt a Marosba, a strandolásba, a szabad úszásba. Ha a hatvanas-hetvenes években észrevettem egy úszót, ahogy a Doina-villa felől közeledik, biztos voltam benne, hogy az Milos. Mindkettőnknek nagy csapás volt, amikor a városvezetés eltúrta, hogy a mikelakai szennyvizet a Marosba engedjék, és ezzel végleg megszüntessék a folyóban való fürdést.

Nagyszabású tervei voltak a vár civil hasznosítására is, és még tanulmányt is írt erről, amiben érdekes lehetőségeket dolgozott ki. Senki se vette figyelembe.

Meg kell még említenem egy fájdalmasan üszkösödő sebet a város képén, éspedig a Felsőtemető különleges síremlékeinek és kriptáinak tönkretételét, eltüntetve ezzel a város múltjának emlékeit. Senki sem hallgatott Cristea Milos figyelmeztetésére.

Rajta kívül csak Ujj János foglalkozott ezzel a problémával.

Ebben az ügyben az RMDSZ-t is súlyos felelősség terheli.

Cristea Milos kompromisszumra nem hajló természete is hozzájárult, hogy az utolsó nagy lehetősége meghiúsuljon, ami az ortodox katedrális megtervezése lett volna.

Tervét műépítészeti szempontból össze sem lehet hasonlítani a végül is megvalósítottal. Az ő elképzelése zseniális lezárása lett volna a Hegyalja-térnek, mivel ő katedrálisst tervezett, nem csupán egy nagy templomot.

Ez is óriási csapást jelentett a már beteg műépítésznek, aki megkeseredve, csak gyermekei és barátai szeretetében vigasztalódhatott. Végül 2003 augusztusában átadta lelkét teremtményének.





A HUSZÁRLÓ

(Alábbi kis történet szintén a gyerekkor üledéke, vagy, ha úgy tetszik, patinája. Abból az időből, mikor még elhittem, hogy boszorkányok, kísértetek, parazsat evő táltosparipák márpedig vannak, és hogy Sztálin elvtárs az emberek jótevője. A csudaló esetét szentkomolyan mesélték az öregek, bizonyistenezve, hogy így volt. Azóta több lószakértőt, lóbarátot és lóbolondot megkérdeztem, igaz lehet-e. Mind azt mondták, lehetséges. Végül is miért ne lehetnének lóángelmék, akik/amik ugyan nem Nobel-díjat kapnak, hanem csak egy-két jó szót, simogatást és néha kockacukrot. S eszembe jutott két, egymástól távoli, harcra ítélt nép credója:

*A ló és huszár egyek!
A kard és szamuráj egyek!)*

Előbb egy kis háttérrajz, történelmi tájképvázlat. Csík Ferenc – Csíkaferkó – anyai dédöregapámnak volt unokatestvére, pontosabban nagybátyja. Kisszalai pedig... hát Kisszalai. Tetteik beszélnek. A két nagyvarjasi zsivány többnyire a Bánságból „szörözte” a lovakat, s csakis a Körösökön túl vagy a Duna–Tisza közén passzolta le azokat. Hogy nyomuk vesszen. Vízben rögtön vész a nyom – ők hát kerülték a hidakat, s a folyókon úsztattak át. Igen ám, de az ezernyolcszázas évek vége felé beütött a „telegráf”. Jobban féltünk ezöktől a vékony drótoktól, mint a legvastagabb bilincstől – magyarázta Kisszalai. És azok a fene kakastollasok...

Volt egyszer régen egy bánsági magyar gazda. Ennek az embernek gyönyörű lovai voltak s egy hét-nyolc éves legkisebbik fia. Ekkor lecsikózott a kanca. A kiscsikó és a gyerek együtt növekedtek tovább. Szinte úgy voltak, mint édestestvérek. A kölök ápolta, etette, itatta a csikót, beszélt hozzá, dalolgatott neki, elválaszthatatlanok voltak. A gyerek már-már katonakorba került, az egykori kiscsikóból páratlanul szép és okos ló lett. S jött a bánat. A legelőre csapott, lebéklyózott ló eltűnt. A fiatal legény szinte belebetegedett legszeretettebb társa elvesztésébe.

Aztán berukkolt katonának, Debrecenbe került, a huszárokhoz. Amint ott a lovak közelébe jutott, ismerős hangot hallott: az ő lóva „kacagását”. A ló hamarabb felismerte évek óta nem látott gazdáját. Együtt nevettek, sírtak, mikor jön az őrmester, hogy mi ez?! A legény jelentette, hogy ez az ő lóva, így és így. Az öreg, tapasztalt hadfi azonnal látta, elhitte, hogy ez igaz. De hogy került ide Szikra? Mert mihelyt így szólították, a ló megváltozott. „Értette” a nevét, jobban figyelt a szóra, és

szemlátomást boldog volt. Addig hol Ördögnek, hol Bolondnak hívták vadsága, kezelhetetlensége miatt.

A parancsnoknak is fülébe jutott a dolog, neki is elkötötték egy jó paripáját, épp lánykérés közben, egy rég elmúlt, holdvilágos tavaszi éjszakán. A nősülés is odalett a lóval együtt, a lány úgy tett: milyen huszár az, aki alól kilophatják a lovát? A feleséggel is majd így lesz?

Hát nagyon utána kéne már ezeknek a lólopásoknak járni. A parancsnok írt valamiket egy papírra, lepecsételte s odaadta az őrmesternek: vegye maga mellé a Szikrát és szívbéli pajtását, meg még két-három huszárt, s induljanak kideríteni, milyen vonalon, úton-módon került ide ez a csudaló. Ha valaki kérdezte, mi járatban vannak, a huszárok azt mondták, hogy nagy hadgyakorlat lesz, ők a felderítők, a fürkészek. A kocsmákban, csárdákban jókat beszélgettek az iddogálókkal, fizették a beszédesebbek borát, a szájak megnyíltak. Hogy el ne felejtsem, a legény és lóva régi játéka volt, hogy: Szikra, haza! És a ló tudta az irányt, bárhonnét hazatalált. A kis huszárcsapat erre a csillogó szőrű, éjfékete iránytűre bízta magát. Haladtak, amerre a Szikra ösztönei s lábai vitték őket. A ló megállt egy-egy tiszántúli tanyánál, horkantott, ágaskodott, kaparta a földet. A huszárok jól szétnéztek, felírták a tanya és lakója nevét. Persze, nem a gazdát kérdezték, hanem a szomszédokat. Például: Micsoda szép diófás tanya! Ki lakik ott?

Vagy: De szép lánya van a szomszédnak. Hogy is hívják? S így tovább. A többi úgyis a csendőrök dolga lesz. Így jutottak Csíkaferkó nagyvarjasi tanyájáig. Innét hazáig, a Maroson át a bánsági szülőházig meg sem álltak. Vagyis, aki ellopta a

Szikrát, az egyenesen ide, Nagyvarjasra hozta. A kakastollasok elővették Csíkaferkót, meg a többieket is, akiket a Szikra megjelölt. Egy hónapig odavolt. Mire hazaengedték, teljesen megőszült. De ő sose mesélte el, mi történt, még Kisszalainak se. A mindentudó, dús képzeletű öregasszonyok

tudni vélték, hogy Csíkaferkónak gonosz álmai vannak, egy lónak látszó ördög kínozza, ijesztgeti minden éjszaka...

Mert a lónak lelke van, néha több, mint az embernek – mondta néhai Mihály János bácsi, az I. világháborús öreg huszár.



Oktatás



Rogoz Marianna

TANÍTANI, OKTATNI, NEVELNI

A tanári pálya is, mint sok más foglalkozás, kihívást jelent, hiszen sokoldalú személyiséget igényel. Az iskolában szerzett új ismeretek, kompetenciák, de a tanórákon kívüli tevékenységek is nagyon fontosak a diákok fejlődésében, egy komplex személyiség kialakítása érdekében.

A kirándulások, táborok jelentőségét szeretném példázni a következő sorokban.

Tapasztalataim szerint a gyermekek többsége szeret a pedagógusok által szervezett, iskolán kívüli tevékenységeken részt venni. Véleményemet a – több mint harminc év alatt – diákok számára szervezett kirándulásokon és táborokban szerzett élményeimre alapozom.

Voltunk rövidebb kiruccanásokon, mint például Menyházán, Szalontán, Nagyváradon, Kolozsváron, Tordán, Orsován, Verespatakon, Déván, Temesváron, Nagyszebenben, Egerben, Debrecenben, Budapesten, Pakson és Bécsben. Tizenöt éven keresztül táborokat szerveztem Dornavátrán, valamint a hazai tengerpartra, utána pedig a görög és a horvát tengerparton nyaraltunk többször is diákjainkkal. Svájcba is eljutottunk több alkalommal, pályázatok révén. A lengyelországi testvériskolai kapcsolatunkat pedig már 2007 óta ápolom.

Nagyon sok és sokfajta múzeumot jártunk végig. Megtekintettünk több városban, országban történelmi, néprajzi, szépművészeti, filmtörténeti, gyógyszerészeti és még sok más típusú kiállítást.



Rengeteg várba és templomba látogattunk el. Változatos, érdekes, gazdag és csodaszép botanikus- és állatkertekben barangoltunk. Megismerkedtünk más nemzetek kultúrájával, hagyományával, jellegzetes táplálékaikkal és étkezési szokásaikkal. Összehasonlíthattuk az iskolai tananyagot, a felszerelést, valamint összevethettük a tanítási és tanulási módszereiket a mi általunk alkalmazottakkal. Sétahajóztunk a Dunán, a Fekete-tengeren és az Adrián.

Akadnak olyan diákok, akik először velem jutottak el a tengerpartra, mások velem lépték át először az országhatárt. Élvezték a közös tevékenységeket, látogatásokat. Kialakult egy csapatszellem, megtanultak alkalmazkodni, odafigyelni egymásra. Sok élménnyel gyarapodva tértek

mindig haza. Elmondhatom, hogy sokuk számára ez jelentette a nyaralást, hiszen családjukkal nem volt lehetőségük elutazni.

Persze, nem mindig ment minden egyszerűen. Volt, akit 40 fokos lázzal, mandulagyulladásal kezeltünk, volt olyan, aki otthon felejtette az útlevelét. Kiütés, napérzékenység, gyomorrontás, személyes tárgyak elvesztése vagy ellopása és még sok egyéb kellemetlenség révén jutottunk el a sürgősségre, illetve a rendőrségre is. A hosszú út is bizony nagyon fárasztó, kimerítő volt, akár vonattal, akár autóbusszal tettük meg. Ha meleg volt, az volt a baj, ha hideg volt, úgy sem volt jó, amikor esett az eső vagy hullt a hó, akkor pedig az út vált veszélyessé.

Arról már nem is szólva, hogy akármennyire voltak érdekesek, élménydúsak, energiát igénylőek a nappali aktivitások, a gyermekeink nem akartak időben lefeküdni, eszükben sem volt aludni. Hiszen a traccsolgatásra, párnacsatára, kártyapartikra stb. ilyenkor kellett sort keríteni... legalábbis a vakációzók szerint.



A szervezőtanár éjjel és nappal egyaránt szolgálatban van, és figyelnie kell a rábízott gyermekekre. Az úton vagy a szálláshelyen egyaránt ébernek kell lennie. Ha megszomjaztak, s már elfogyott a csomagba tett víz, vagy éppen a sok folyadékfogyasztás miatt egyéb fiziológiai szükségletek végett kerestünk bizonyos mellékhelyiségeket, akkor sem volt könnyű a dolgunk. A tengerben való fürdés, úszás vagy a hegymászás sem jelentett éppen nyugodt pillanatokat. Nagy a felelősség. Vannak, akik azt hiszik, hogy ez kikapcsolódás a pedagógusnak is. Nagyot tévednek.

Természetesen, mindez a családok együttműködésével, anyagi támogatásával valósulhatott meg. A szülők bizalma, megértése segíti a pedagógust e nehéz kihívás megoldásában.

De éppen ezért szép a mi hivatásunk, mert nemcsak a katedránál, hanem az iskola falain kívül is van lehetőségünk alakítani, formálni a jövő nemzedékét!



Idézőjel



A nagy tanár olyan általános élet- és munkaszemléletet ad a diákjainak, amivel képesek egészen különböző területeken is megállni a helyüket, olyanokon is, amikről konkrétan semmit sem tanultak az iskolában.

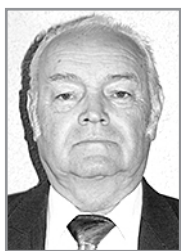
Mérő László

A tanítás csak információt tölt a fejekbe, de a nevelés: növel. Nem mennyiséget ad, hanem minőséget. Segít egy rózsának igazi rózsává válni. És egy gyereknek megtalálni és kibontani önmagát.

Müller Péter

Egy olyan tanárnak, aki a lelkét is beleteszi a tanításba, mindig megvan a hozadéka. Ott a diákok máshogy állnak a dolgokhoz.

Lovász László

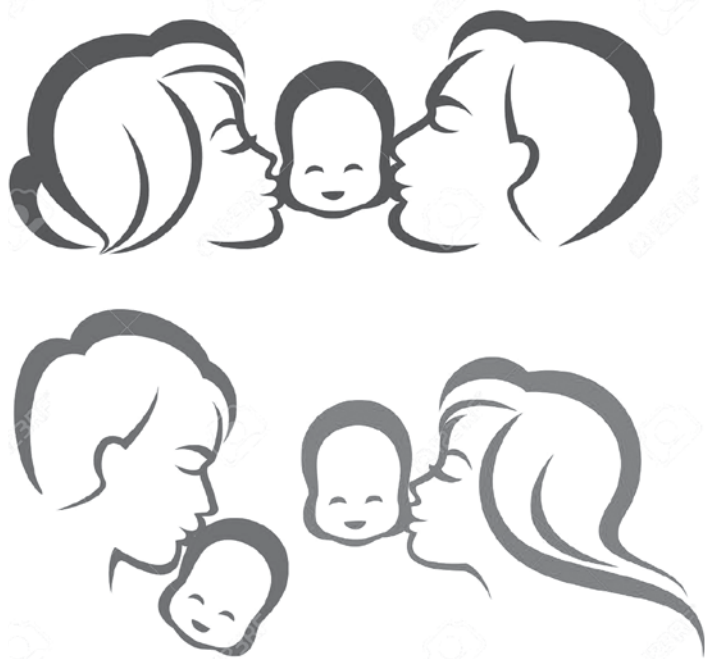


Dr. Vajda Sándor

A BOLDOGSÁGRÓL ORVOSI SZEMMEL

Régi igazság, hogy az emberek tevékenységükkel, gondolataikkal rendszerint a boldogságot keresik. A boldogságnak többféle definíciójával is találkozhatunk, de a legelfogadottabb az, hogy: pozitív érzelmekkel jellemezhető mentális állapot, amely a megelégedettségtől az egészen intenzív örömezésig terjedhet. A Szövétnek 2017. decemberi számában Dr. Brauch Magda író (akinek minden írása kedvenc szellemi táplálékomban) egy nagyon érdekes tanulmányában filológiai szempontból boncolja, hogy valóban „boldog-e a boldog ember”. A biokémiai kutatások alapján megpróbálom kiegészíteni ezt a témát orvosi szempontból is.

A földön lévő élőlények úgy vannak megalkotva, hogy a számos hormonjuk közé be van építve egy vezérlő hormon az agy limbikus rendszerébe, ez az endorfin, amely a köznyelvben boldogsághormonként ismert. Ez egy fehérje alapú anyag, amely az agyalapi mirigyben termelődik fizikai hatásokra, izgalmi állapot esetén, fájdalomérületkor, fűszeres ételek fogyasztásakor és az orgazmus időpontjában. Amikor egy ingerület eléri a gerincvelőt, endorfinok szabadulnak fel, melyek megakadályozzák az idegsejteket abban, hogy további fájdalomigert továbbítsanak. Az „endorfin” szó két részből tevődik össze: endo és orphin, azaz endogén morfin, amely arra utal, hogy egy testből származó morfinszerű anyagról van szó. Ezeket az opioid neuropeptideket elsőként 1975-ben fedezte fel két, egymástól független kutatócsoport: a skót John Hughes és Hans Kosterlitz, valamint az amerikai Rabi Simantov és Solomon H. Snyder. A boldogsághormonok közül csak hármat ismertetnék részletesebben. Elsőként a szerotonint említeném, amelyet főként a gyomor-bél rendszer állít elő triptofán nevű aminosavból, és a legnagyobb része a vérlemezékben és az agyban (főként a hipotalamuszban) tárolódik. Fontos szerepet játszik a testhőmérséklet, hangulat, szexualitás, valamint az étvágy szabá-



lyozásában. Az alacsony szerotoninszint közrejátszik a depresszió, migrén, fülzúgás, fibromyalgia (krónikus, egész testben szétterjedő fájdalom), valamint idegi zavarok kialakulásában.

A kutatók szerint az agyban létezik egy boldogságközpontnak nevezett terület, amelynek működésében nagy szerepet játszik a dopamin hormon (ami voltaképpen egy neurotranszmitter), és elégedettségérzetet, nyugalmat, boldogságot vált ki. Ha finom, ízletes ételeket fogyasztunk, a nyelven lévő ízérzékelő sejteken keresztül az inger az agyközpontba jut, ahol az említett hormont szabadítja fel, és az örömezést okoz. De az érzéki örömek (például a szexuális élmények) szintén izgalomba hozzák ezt az agyi központot, és valódi boldogságot érzünk. Ennek az anyagnak nagy szerepe van abban, hogy ismételt vágy keletkezzék a táplálkozásra és a szaporodásra, ami a létfenntartás, illetve a fajfenntartás elemi feltétele.

Az endorfin egy peptid hormon, mely főleg tirozinból alakul ki, és korlátozza a folyamatos fájdalmat, a stresszt, valamint a frusztrációt. Szabályozza a növekedést és a nemi hormonok mű-

ködését, csökkenti az evészavarokkal kapcsolatos tüneteket. Közülük a legaktívabb a béta-endorfin, amely a hipofízisben képződik, és hatástartama hosszabb. Az endorfinok aktiválni tudják a szervezet védő sejtjeit, erősíteni tudják az immunrendszert, neutralizálják a rákos sejteket, enyhítik a fájdalmat, csökkentik a stresszt, és késleltetik az öregedési folyamatot. Számos tevékenység elősegíti, felgyorsítja az endorfinok termelését, köztük: a meditáció, a nevetés, a tánc, a fűszeres ételek fogyasztása, a szex, kirándulások, napsütés, a szauna, a masszázs, az akupunktúrás kezelés, a sikerélmény a munkában, a tanulásban, a párkapcsolatban, a sportban, a zenehallgatás, valamint bármilyen pozitív élmény. A szervezetben lezajló biokémiai folyamatok láncreakcióját különböző élethelyzetek, akár egy kellemes emléket felidéző illat is kiválthatja. A szeretkezéskor tapasztalt boldog érzés annak is tulajdonítható, hogy az endorfintermelés 200%-kal növekedhet, és az oxitocin nevű hormonnal együtt segítenek stabilizálni a kapcsolatot a szerelmes pár között. Fontos, hogy fordítsunk időt a relaxációra, legyünk pozitív gondolkodásúak, próbáljunk jó kedvűeknek lenni, teremtsünk eshetőséget a jó közérzet kialakítására, hiszen már Salamon király megmondta: „A vidám elme jó orvosságul szolgál, a szomorú lélek pedig megszártja a csontokat.” (Példabeszédek könyve 17, 22) De nagyon jó hatással van lelki éle-

tünkre, ha odafigyelünk Pál apostol szavaira: „... ami igaz, ami tisztességes, ami igazságos, ami tiszta, ami szeretetreméltó, ami jó hírű, ha valami nemes és dicséretes, azt vegyétek figyelembe.” (Pál levele a Filippiekhez 4, 8) A boldogsághormon állandóan ismétlődő felszabadulása, képződése stimulálja a testet és lelket. Napi sokszori, többszöri átélése újra és újra megerősíti az élőlényeket, hogy ezért érdemes élni. Általában a normális környezetben, optimális körülmények között az emberek boldogok, örömezzük van. Az ismertetett adatokkal nem azt szándékozunk sugallni, hogy ha megtalálták a boldogságot, az örömezzet szabályozó hormonokat, akkor elég, ha reggel lenyelünk egy-két boldogságtablettát, és az biztosítja az egész napi jó közérzetünket... addig még nagyon sok kutatómunkára van szükség.



Idézőjel



„Elsőként jó lelkiismeretért kell könyörögnünk a Mindenható Istenhez, másodikként az elme egészségéért, és azután a testi egészségéért.”

Seneca

„A boldogság nem más, mint jó egészség és rossz memória.”

Albert Schweitzer

„Az emberek nem egészségesek, hanem boldogok akarnak lenni.”

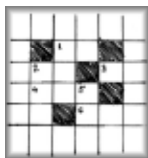
Karinthy Frigyes

„A boldogsághoz két út vezet. Vagy csökkentjük a vágyainkat, vagy növeljük lehetőségeinket. Ha bölcs vagy, mindkettőt megteszed.”

Benjamin Franklin

„A boldogságot nem lehet ajándékba kapni. Egyetlen titka: adni, mindig csak adni, jó szót, bátorítást, mosolyt, hitet, és sok-sok önzetlen, tiszta szeretetet.”

Johann Wolfgang von Goethe



Brittich Erzsébet

AZ ELLENZÉK CÍMŰ LAPOT IS SZERKESZTETTE KOLOZSVÁRON

Vízszintes: 1. Ki látható a mellékelt képen? (1886–1931) 2. Csont latinul 13. Könyvespolc, könyvtár 14. Arrafele! 15. **Vízsz. 1. főműve (1931)** 18. Francia területmérték 19. Állatok fekhelyéül leterített szalma 20. Katona Tamás 21. Kevert gén (ék. h.) 23. **Vízsz. 1. szülővárosa, ahol az édesapja iskolaigazgató volt** 25. Oxigén vegyjele 26. **Ennek a folyóiratnak volt munkatársa Budapesten** 29. Odajegyez 31. Ittrium és urán vj. 32. Vissza: kitűzött célpont 35. Liter 36. **Ezt a folyóiratot szerkesztette haláláig** 39. Sugár jele 40. Vaj, románul 42. Ókori indián törzs tagja a Mexikói-öböl partján (fejlett kultúrájukra a jellegzetes stílusú kerámiáik és a kolosszális méretű fejszobraik jellemzőek) 43. Duna egynemű betűi 44. Kötőszó 46. Végtelenül a távolba taszít! 47. **Itt halt meg vízsz. 1., itt is van eltemetve** 50. Izmot a csonthoz rögzít.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12			13					14		
15		16					17			S↓
18				19					20	
	21		22		23			24		25
26				27	28		29		30	
31			32			33	34		35	
36		37						38		I↓
39		40		41		42				
	43			44	45		46			
47			48			49			50	

Függőleges: 1. Piaci árus 2. Felhasználó, angolul 3. Nitrogén vj. 4. Kevert cet 5. Gárdonyi Géza *A láthatatlan ember* című regényének főhőse 6. Farkasvezér *A dzsungel könyvében* (Kipling) 7. A-val az elején régi búzafajta 8. Amper 9. Ének 10. Víz elvezetésére szolgáló hosszan kiásott mélyedés 11. Sugár jele 16. Fatörzs-ből vájt könnyű indián csónak 17. ... Shariíf, amerikai színész volt 21. Nyomkodással formáz (ék. h.) 22. Személy 24. Igen, idegen nyelveken (ék. f.) 26. Versenyben győz 27. Osztrák és holland autójel 28. Tantál és ittrium vj. (ék. f.) 30. Érinti (ék. f.) 37. Végtelenül molett! 38. Emlékezet kezdete 41. Szakít 43. Te, németül 45. Tiltószó 47. Bór vj. 48. Határozott névelő 49. Kötőszó.



A 2017. decemberi számban megjelent keresztrejtvény fő sorainak megfejtései:

Vízszintes 1. Hajós Imre László 15. és 22. Gyümölcszedők 33. Kolozsvár 45. Újvidék
Függőleges 32. Arad



Frideczky Katalin

EZERMESTER TÓNI

A szerelő számát az interneten találta. Egy kedves ismerőse tette föl egy közösségi oldalra azzal, hogy Tóni olcsó, megbízható és mindenhez ért. Valóságos ezermester! Margit így is jegyezte föl magának: Ezermester Tóni. A lakásban, mely az édesanyja után maradt rá, bizony sok minden javításra szorult. A parkettát is fel kéne csiszoltatni, a vezetékeket átnézetni, a fűtést korszerűsíteni. Egyelőre azonban csak arra ügyelt, hogy a legszükségesebb, alapvető komfort meglegyen. Később, majd ha lesz pénze, nagyobb átalakításokra is rászánja magát, bár így, hatvanon túl, már nemigen fűlik a foga a felforduláshoz. Egyelőre a szőnyegek eltakarják a padló hibáit, a hálózat működik, egy évig még a gázkonvektor is kibírja. Hanem az elektromos konyhai vízmelegítő nagyon furcsán viselkedik. Margit számára minden mosogatás valóságos kínszenvedés. Ha meleget enged, leforrázza a kezét, ha hozzátekeri a hideget, kihűl az egész. Ráadásul nincs elég nyomás, hajszálvékony vízszugár csordogál mindkét csapból. Már arra is gondolt, hogy fogja a szennyes edényeket, berakja egy lavórba és lezuhanyozza a fürdőszobában. Aprópó, ott is rossz a váltó. Nincs mese, ki kell hívni Ezermester Tónit. A telefonban szimpatikus fiatalember jelentkezett. Margitnak nem volt kétsége afelől, hogy nyugodtan rábízhat mindent. El is sorolta, hogy a vízszerezésen túl mi mindent kéne csinálnia: polcokat felfűzni, mosógépet bekötni, felszögezni a képeket, összeszerelni az IKEA szobainast... Csupa ezermesternek való feladat. Tóni készségesen ráállt mindenre. Megegyeztek egy időpontban, és láss csodát, Tóni pontosan érkezett! Az ajtó előtt mosolygós, megnyerő modorú, bizalomgerjesztő fiatalember állt, kifogástalanul tiszta munkás overallban. Kezében szerszámos láda, vállán két hátizsák. Margitnak aznapra sok dolga akadt, de gondolta, amilyen ügyes ez a fiú, egykettőre végez. Tóni megsejmelte a konyhai vízmelegítőt, kipróbálta, majd hümmögni kezdett. Első dolga volt, hogy elzárja a vizet. Azután nekilátott, hogy szétszerelje az egészet. Margit végig ott állt mellette, és druk-

kolt neki. Szerette nézni, ahogy a dolgok megjavulnak. Született pedagógus volt. Emberszerelő. Tóni feltevése szerint az elődje fordítva kötötte be a csapokat, azért nincs nyomás. Az viszont nem elég, ha egyszerűen megcseréli őket, kell valami átemelő szerkezet is hozzá. Nosza, hol van itt a közelben szerelvénybolt? Margit útbaigazította, és pénzt adott neki a várható költségekre. Tóni ugyanis sűrűn hivatkozott a sokadikára. Nyilván ettől a megrendeléstől számított egy komolyabb összegre. Margit várt és várt, nem mert elmenni vécére se, pedig igencsak kellett volna már. De hát nem volt víz. Végül mégis csak muszáj volt. A tartályban még hála istennek volt egy öblítésre való. Tóni bő másfél óra múlva tért vissza az alkatrészekkel. A pénzzel pontosan elszámolt, blokkot is adott hozzá.

– Mi tartott ennyi ideig? – kérdezte Margit.

– Sokan voltak, sorba kellett állni, meg szakmai konzultációt is tartottunk.

Újabb nekigyürkőzés, tekerés, csavarás, leszerelés, fölszerelés, vízleengedés, ráengedés, próba. A bojler ugyanúgy működik, mint azelőtt. Vagy forró, vagy hideg, és nincs nyomás. Tóni hümmög, nem érti. Telnek az órák. Margit egyre türelmetlenebb, és csak a kedves ismerősre való tekintettel nem küldi el Tónit az anyjába. A délelőtt belenyúlt a délutánba, de semmi eredmény. Margit azt javasolja, csináljanak valami mást, például falfűrást vagy a fürdőszobai munkákat. Tóni a rozoga fűrógépével be is fűrt négy lyukat, föl is tett két polcot. Miközben Margit összeseperte a téglaport, kezdte úgy érezni, hogy ideje pontot tenni az együttműködésük végére. Tóni lógó orral és szakmai kudarcának súlya alatt összeroppanva még egy kísérletet tett, hogy a konyhai bojler helyre tegye. Kivette a fölöslegesen beszerelt új alkatrészeket, és visszaállította az eredeti állapotot. Bekapcsolja, hát most meg már a termosztát romlott el! Margit fegyelmezetten tájékozódik, ami nagyjából olyan határfokú, mint Micimackó suttygó segélykiáltása, miközben zuhan le a fáról. Végül a sarkára áll, és visszazavarja a fiút a boltba, hogy

váltsa vissza a fölöslegesen vett kütyüket, és vegyen egy új termosztátot. Indulattól remegő hangon követelte, hogy legalább az eredeti állapotba állítsa vissza a készüléket! Tóni becsülettel el is ment, és megint csak igen soká tért vissza. Margit semmit sem tudott elintézni az aznapra eltervezett feladataiból, de talán a Posta még nyitva van, ha Tóni elviszi.

– Kocsival van? – kérdezte.

– Dehogy, gyalog – felelte Tóni –, nem telik nekem arra!

Margitban lassan átkattant valami. Csendben megterített két személyre, töltött mindkettejüknek az Unicumból, megebédeltek, majd elfröcsöztek fél üveg bort.



Kövér Péter

ÚJABB ADALÉKOK AZ ÚGYNEVEZETT DECEMBERI „FORRADALOMHOZ” ARADON

Napra pontosan száz éve dördült el az Auróra cirkáló ágyúja az oroszországi fővárosban, Szentpéterváron, ezzel adva meg a jelet a nagy októberi szocialista forradalom kitöréséhez. Forradalmár vörösgárdisták rohamozták meg a Néva-parti Téli Palotát, minden oroszok cárjának a székhelyét. Lefegyverezték az őrséget, elfogták és kivégezték minden oroszok Nyikoláj atyuskáját írmagjával egyetemben, és Lenin – a fényességes – kihirdette az új (világ)rendet. Mint tudjuk a történelemből, ahogyan azt generációkon keresztül belénk sulykolták. Nem a jereváni rádióból, hanem szintén a történelemből tudjuk, hogy ez elvben így volt, csak egy pár apró pontosítással.

A Lenin által vezetett nagy októberi szocialista forradalom nem októberben volt, hanem novemberben. Nem szocialista, hanem kommunista. Nem Lenin vezette a támadást, és nem forradalom volt, hanem puccs! Kommunista mitológia, bolsevik partitúrából. Ez az obszcénül meztelen igazság!

Amikor pár éve meglátogattam a helyszínt a világ egyik legszebb városában, a meggyőző tárgyi tudással rendelkező idegenvezetőnk felmutatott egy másolatot a forradalom másnapján kinyomtatott lapokból (1917. okt. 24., a naptármódosítás után nov. 7.), ahol a dicsőséges forradalomról az utolsó oldalon hoztak egy nyúl farknyi hírecskét, miszerint pár ittas katona összeverekedett néhány, szintén nem józan palotaőrrel. Az első oldal főhíre a lapokban arról szólt, hogy Saljapin miként brillírozott a Borisz Godunov címszerepében. Basszus!

Végül aztán jó nagy felfordulást váltottak ki, mint tudjuk, hogy a nehézség esett volna beléjük!

Basszus! Felfordulást, amit a revolúció szó szerint jelent! Nem kényelmes embernek való. A forradalmár többnyire egy izgága alak, nem mondható politikusnak. A politikus csak felül egy megrázó társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális áttörést okozó jelenségre, amelyik szélsőségekbe torkollik. Kiszámítja egy körforgás, egy ciklicitás számára előnyös pillanatát, és kihasználva a felgyülemlett elégedetlenséget – értelmiségi, lánglelkű forradalmárként –, jól skandalizáló rigmusokkal élére áll a ribilliónak, és hagyja az utca felheccelhető emberét, a forradalmárt agyonlőni. Itt mindenki írja be, kire gondol! Majd az intézményesített terror, kizsákmányolás után jön egy új (világ)rend. A tisztogatás után marad az igazságtalan erőszak, csak más előjellel. Végül is mindenki jó ember, csak a gonosz társadalom rontja meg.

A forradalomnak nemcsak a zászló a szimbóluma – lehetőleg kivágott önkényuralmi címerrel –, hanem a guillotine is. Maximilien de Robespierre, a forradalmár, tömeggyilkos volt. Tőle jön a mondas: „aki nincs velünk, az ellenünk van”, és dolgozott a nyaktiló! A forradalommal azonosított Vörös tér elnevezést eredetileg a mai Place de la Concorde viselte Párizsban, a téren guruló, lemetelt fejek okán, amihez a forradalmi nép kéjesen tapsolt. Nem csoda, hiszen megkapták a kivégzettek lábbelijét. Akkor meg dögölgjön az a szemét reakció!

A forradalom, kevés kivétellel, véresen komoly dolog. Vegyük végig a történelemben akármelyiket. Legyen az a reformáció, az angol polgári (1640), az amerikai (1776), a francia (1789), az európai 1848-as, a nagy októberi (1917), az őszirózsás (1918), a kínai (1949), az 1956-os, a csehszlo-

vák forradalom (1968), és megérkeztünk Romániába, ahol '89 karácsonyán robbant a puliszka!

Többnyre a szabadság reményétől megrészegült, amúgy is részeg utcanép folyatta vérént mint elengedhetetlen kellékét a forradalomnak. Ritkább esetben XVI. Lajos is! A zsarnokot megdöntik, vagy képviselőjében a szobrát. Ezért sem tanácsos valakinek még életében szobrot állítani. Amikor '56-ban a pesti Sztálin téren ledöntötték hasonnevű, hatalmas szobrát, csak csizmái maradtak a talapzaton állva. Erről a következő vicceket gyűjtötte be az ÁVO:

„Ne makacskodj Jóska, ideje lefeküdni!”

„Lángvágót, neki! Sztálin műszakban.”

„Üsd, vágd, már nem Sztálin-apád!”

„Már októberben kitette a csizmáját a Mikulásnak.” – amit aztán a pesti srácok, jó forradalmárhoz illően, tele is pisáltak. Azért örökítették meg bronzba, mert az időtálló. És mégis!

Ma sokkal többen ismerik Lennon nevét, mint Leninét. Sic transit gloria mundi!

A nemzet lelkiismeretét az írók képviselték a forradalomban, sokat kockáztatva. Így '56-ban is. Lásd:

Illyés Gyula: *Egy mondat a zsarnokságról*

Tamási Áron: *Magyar fohász*

Németh László: *Emelkedő nemzet*

Kassák Lajos: *A diktátor*

Halálakor, Sztálint illő volt versben elsíratni. Zelk Zoltán így köszönt el a diktátortól „...*végre lehunyta szemét a szemét.*” Petri György a következőképpen tért napirendre a Leonyid Iljics Brezsnyev főtitkár halálával kiváltott sokkból:

„Mindenesetre: halott.

Nem veszi elő többé

a húgyfoltos sliccéből a Nagy Októberit!”

Szerencsésebb esetben van vértelen forradalom is. Ilyen a tudományos forradalom, a digitális forradalom... vagy a szexuális. A revolúció nem ösztetűvesztendő a menstruációval, csak azért, mert véres!

Már nem éltem Aradon 1989 decemberében, amikor a végletekig elkeseredett nép Romániában lerázta magáról a gyűlölet igáját. Nem volt az egyetlen posztkommunista ország, ahol a feszültség forradalomba torkollt, de az egyetlen, ahol az irháját menteni akaró Kárpátok félistenét és bájos nejét, a nemzetközi tudományos élet kiválóságát, elfogták és egy rögtönítelő kirakatper után kivégezték. A nép forrongott, de hogy ki állt az egész mögött, azt máig sem tudjuk. A hírforrások nonstop közvetítették az eseményeket. Éjjel-nappal azt lestük Temesvárról, Aradról, Bukarestből.

Később egy jó barátom, aki állandóan kint volt az aradi városháza előtt, számolt be arról, ahogy megélte ezeket a forradalmi napokat. Íme, egy talán eddig még ismeretlen adalék a hangulathoz 1989 decemberében, amikor az emberek már karácsonyfa után jártak.

Kártyavárként sorra omlottak össze a szocialista tábor, KGST, varsói szerződés államai. Különösen a Német Demokratikus Köztársaság agóniája volt látványos. Letartóztatták a kriptokommunista főtitkár Honeckert, majd megpróbálták őt beáldozva a hatalmat átmenteni, végül megválasztották Gregor Gysit (ejtsd Gizi) az Egységpárt élére. Érdekes csodabogár. Más két élet alatt nem él meg ennyit. Könyvének címe is Két élet. Ő is két élet alatt élte meg. Egyet az NDK-ban, egyet az NSZK-ban. A falon innen és túl. Ott, és akkor úgy mehetett külföldre, hogy a városodat el sem hagyod. Mi az, hogy mehetett? Csak mentél volna, ha le nem lőnek. De a mehetnék, az megvolt. Sajátságosan csak egy irányba. Gysi egy vonalon levő proletkultos családból származó, vonalon levő szabadgondolkozó ügyvéd, szerző, népszerű műsorvezető volt. Neki volt az első Beatles-lemeze az NDK-ban, aki Rosa Luxemburnál többre becsülte Rádió Luxemburgot. A keletnémet végvár végnapjaiban került pozícióba.

A szabadság fuvallata és az ifjúságunkat megkeserítő zsarnokság lerázásának az ábrándja megrészegítette a népet. Az aradi városháza előtt tömegbe verődve küldték pokolra a diktátort. Zavaros, ellentmondó hírek keringtek lövöldöző szekusokról, arab terroristákról (?!), visszatérő kommunistákról és hazánkat megtámadni készülő idegen hatalmakról. Érdekes, hogy a nyugati hatalmaktól félték, pedig az egész keleten eszelték ki. Érthető, hogy hősünk – nevezzük Ödönnek – a decemberi éjszakában is kitartott, és hogy ebben a forradalmi hangulatban sűrűn kínálgatták egymást különböző test- és lélekmelegítőkkal. Hajnal felé keveredett haza, és ruhástól zuhant az ágyba. Már aludt is, amikor a telefon kintartóan csengeni kezdett. Bódultan emelte fel a kagylót.

„Ödön, te vagy az? Itt a mama! Figyelj, Ödönke, nézem a televíziót, és képzeled, mi történt. A keletnémetek elzavarták ezt a csúnya Honeckert.”

„Elzavarták?”

„El.”

„Nem baj! Késő van. Majd megbeszéljük holnap.”

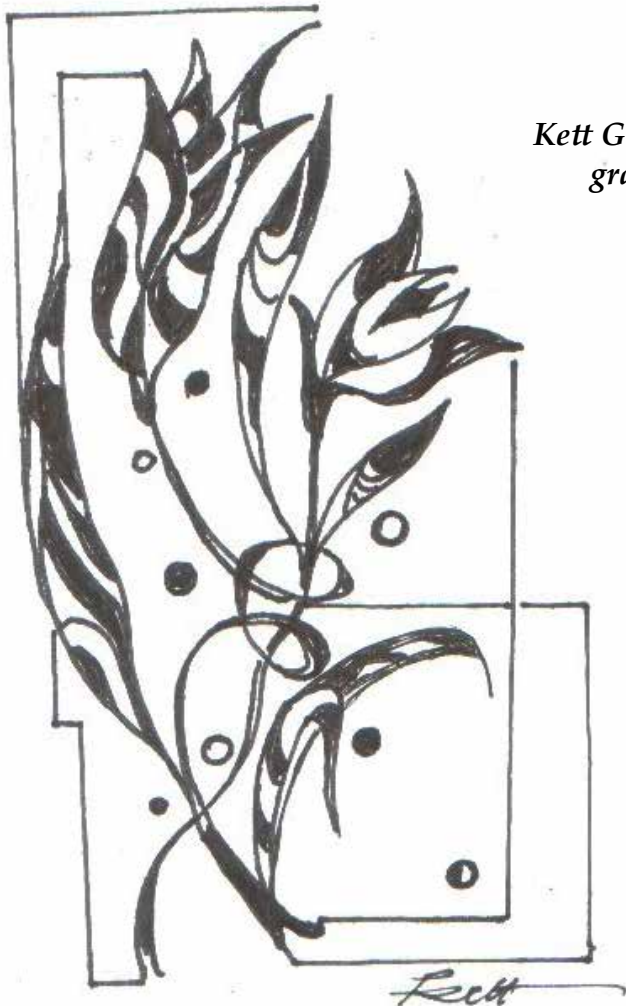
„De várjál, Ödönke! Megtettek helyette egy másikat. Egy kicsi kopaszt. Úgy hívják, hogy Piri!”

„Piri? Nem baj. Majd holnap felhívlak.” – és már vissza is aludt. Fél óra se telt el, amikor újra csörgött a telefon.

„Halló, Ödön? Figyelj, Ödönke, rosszul mondtam. Nem Piri. Gizi, érted, Ödönke? Gizi! Gizinek hívják. Érted?”

„Hát hogyste érteném, egy kicsi kopasz Gizi.”

Nos, most sem volt másképpen. Jött az új (világ)rend. Az igazságtalanság maradt, csak más előjellel. De azért egy valami mégis történt. Két berlini kankutya oldalba pisili egymást. Megszólal a nagyobb kutya. „Hé! Kolléga úr! Nem volt itt korábban valami közöttünk?”



*Kett Groza János
grafikája*

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövetség nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, áprilisi számunk lapzárta március 25.; a megjelenést április 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Balogh János, Bátkaai Sándor,
Borzák Irén, Budai Tibor,
Czeglédi Judit, Hențiu Jolán,
Ille Györgyi, Kárpáthi Borbála,
Kurunczi Mária, Molnár Magda,
Nagy Etelka, Sajti Éva,
Dr. Schultz Edit, Tácsi Erika,
Vígvári Sándor, valamint nevüket
elhallgatni kívánó kedves olvasóink

nagylelkű támogatását.

Szövetség

Aradi Kulturális Szemle
XXII. évfolyam, 1. (122.) szám



Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: +40/740-955132
+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő: Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kett Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: *Hattyúk a Maroson*

(Kurunczi Ferenc felvétele)

A hátsó borítón: *Február*

(Bodó Judit felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Bartók Mária, Brittrich Erzsébet,
Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnant János,
Koreck Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea,
Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóthpál
Renáta, Vágási Márta, Vörös Annamária,
Zilahi András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Jelen
és a Tulipán könyvesboltban, valamint
egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

VÁLOGATÁS BUDAPEST XII. KER. KÉPZŐMŰVÉSZEINEK MUNKÁIBÓL



Fecsó Szilárd: Konfrontációk



Horváth Levente: Csűrmemória



Kiss Márta: Keresztelkedések 1



Zsáki István: Keresztelkedések aranyrögökkel



*Villásek Tibor:
Jézus Szíve-kápolna*



*Zimmermann Kornélia:
Cím nélkül*



Golasz Tímea: Dombok közt

Áprily Lajos
MENNÉK ELÉD

*Mennék eléd, mert itt vagy már közel.
A déli oldalon leselkedel.
Gyökerek hallják könnyű léptedet,
átküldesz egy-egy halk lehetet,
mely szűzies még és illattalan,
de sejtető, jó langyossága van.
Csak arcom érzi még, nem sejtí más,
varázs van benne, keltető varázs.
Ahol jársz, néma éberség fogad,
keresed a rügyes sombokrokat,
hogy langyosságoddal rájuk leheli
s kipattanjon a sárga kis kehely.
Feljössz az élre, melyet hó erez,
új válladon, a hátadon tegez,
benne az arany nyílakat hozod,
melyekkel a telet megnyilazod.
Mennék eléd, s mint fényváró anyám,
még utoljára elkiáltanám
nevedet, melyből napfény sugaraz:
Tavaszz, tavasz! Tavasz, tavasz, tavasz!*

